

Anexa nr. 1

Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2018-2021

Pilonul Egalitate de șanse și de tratament între femei și bărbați

CAPITOLUL I

Introducere

Egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați reprezintă un principiu fundamental al drepturilor omului cu o largă aplicare în diferite domenii.

În același timp, realizarea egalității de drept și de fapt între femei și bărbați este un element cheie în prevenirea și eliminarea inechităților sociale manifestate pregnant la nivelul societății contemporane. În fapt, persistența inegalităților dintre femei și bărbați reprezintă o consecință a relațiilor istoric inegale de putere dintre femei și bărbați, care au condus la discriminarea împotriva femeilor de către bărbați și la împiedicarea progresului deplin al femeilor. În mod indiscutabil, egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați se referă la relațiile sociale între indivizi, atât în spațiul public, cât și în cel privat. Tocmai de aceea elaborarea de politici publice în acest domeniu trebuie să aducă îmbunătățiri asupra vieții sociale, să corecteze acele atitudini și comportamente care ar putea conduce la excluderea sau marginalizarea persoanelor, de un sex sau altul, și să promoveze beneficiile construirii unei societăți incluzive și nediscriminatorii, în care dimensiunea de gen este integrantă, astfel încât să se înregistreze beneficii reale asupra vieții tuturor femeilor și bărbaților și să se elimine orice formă de discriminare și de violență de gen.

În domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, prin adoptarea legislației primare, respectiv Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a asigurat armonizarea legislativă cu reglementările internaționale și comunitare în materie.

De asemenea, la nivel național, a fost avută în vedere transpunerea prevederilor Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), ratificată de către România la data de 7 ianuarie 1982. În egală măsură, au fost transpuse și următoarele acte juridice comunitare relevante în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați:

- Directiva 2010/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 iulie 2010 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independentă și de abrogare a Directivei 86/613/CEE a Consiliului;
- Directiva 2010/18/UE a Consiliului din 8 martie 2010 de punere în aplicare a Acordului-cadru revizuit privind concediul pentru creșterea copilului încheiat de BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP și CES și de abrogare a Directivei 96/34/CE;

- Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă);
- Directiva 2004/113/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii;
- Directiva 92/85/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și a sănătății la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide, care au născut de curând sau care alăptează [a zecea directivă specială, în sensul articolului 16 alineatul (1) din Directiva 89/391/CEE] ;
- Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale.

O serie de aspecte relevante, la nivel național, au fost determinate de dinamica din ultimii ani a reglementărilor în plan legislativ și instituțional:

La data de 19 martie 2014 a fost adoptată Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 11/2014 privind adoptarea unor măsuri de reorganizare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative, aprobată prin Legea nr. 145/2015. În virtutea prevederilor art. 4 alin. (1), prin actul normativ amintit a fost înființat Departamentul pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați, organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Prin Legea nr. 229 din 6 octombrie 2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 202/2002, , au fost introduse o serie de reglementări importante care vizează, în general, domeniul egalității de șanse între femei și bărbați și altele, care se referă la organizarea și funcționarea la nivel instituțional a Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați denumită în continuare ANES, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

În acest context, a fost întărită capacitatea administrativă și instituțională a instituției cu atribuții în domeniu prin înființarea mecanismului național în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați .

Astfel, potrivit art. 23 din Legea nr. 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați promovează principiul egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare bazate pe criteriul de sex, în toate politicile și programele naționale.

Totodată, au fost reglementate următoarele funcții pe care ANES le îndeplinește, și anume:

- de strategie, prin care se asigură fundamentarea, elaborarea și aplicarea strategiei și politicilor Guvernului în domeniul egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați;
- de armonizare cu reglementările Uniunii Europene a cadrului legislativ din domeniul său de activitate;
- de reprezentare, prin care se asigură, în numele statului român, reprezentarea pe plan intern și extern în domeniul său de activitate;

- de autoritate de stat, prin care se asigură integrarea activă și vizibilă a perspectivei de gen în toate politicile și programele naționale, controlul aplicării și respectării reglementărilor din domeniul său de activitate și funcționarea organismelor din subordinea și coordonarea sa. Prin Rezoluția Parlamentului European din 17 iunie 2010, referitoare la aspectele de gen ale recesiunii economice și crizei financiare, au fost precizate condiționalitățile generale ex-ante pentru următoarea perioadă de programare pentru fondurile europene, 2014 - 2020 și este menționat, în mod specific, domeniul egalității de gen.

În acest context, prin rezoluția sus-menționată a fost prevăzută condiționalitatea generală ex-ante care vizează "existența capacității administrative pentru implementarea și aplicarea legislației comunitare în domeniul egalității de gen și pentru politicile din domeniul Fondurilor europene structurale și de investiții". Potrivit aspectelor menționate, la nivel național ANES a furnizat expertiză în domeniul gestionării fondurilor externe nerambursabile pentru programarea 2014 - 2020 cu privire la abordarea integratoare de gen participând la elaborarea Ghidului privind integrarea temelor orizontale în cadrul proiectelor finanțate din Fondurile Europene Structurale și de Investiții 2014-2020.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 177/2016 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, sunt reglementate atribuțiile specifice în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați ale ANES.

CAPITOLUL II

Informații generale relevante

Din perspectiva Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor CEDAW, România și-a asumat de aproape 35 de ani angajamentul și determinarea privind eliminarea discriminării față de femei și adoptarea măsurilor legislative și a altor măsuri necesare pentru eliminarea acestei discriminări sub toate formele și manifestările ei. De asemenea, România a semnat Protocolul Opțional la CEDAW la data de 6 septembrie 2000 și l-a ratificat în ianuarie 2003. În cursul anului 2017, România a prezentat în fața Comitetului CEDAW, Raportul Combinat 7 și 8 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. Perioada de referință a acestui raport a fost 2006-2016 și, la elaborarea acestuia, au fost avute în vedere recomandările formulate anterior de către Comitetul CEDAW cu ocazia prezentării celui de-al 6-lea raport periodic 2006, precum și lista de problematici și întrebări preliminare care a fost transmisă României de către Secretarul general al ONU, în vederea pregătirii celei de-a 67-a sesiuni a Comitetului.

În acest context, angajamentul pentru respectarea prevederilor Convenției este reafirmat la nivel guvernamental, prin viziunea Programului de guvernare pentru perioada 2017-2020, din perspectiva căreia egalitatea de gen reprezintă un domeniu prioritar în modelul social propus existând o secțiune distinctă dedicat acestui domeniu - Cap. Politici publice în domeniul muncii și justiției sociale, Pct. 8-Respect și demnitate pentru femei.

Prevederile constituționale reprezintă premisa esențială pentru crearea unei societăți cu aceleași oportunități, drepturi și obligații pentru femei și bărbați, în care, diferențele dintre femei și bărbați trebuie să fie integrate altfel încât să se asigure un echilibru real și constant. Pornind de la aceste premise, România a înregistrat o serie de progrese importante, dar se mențin și o serie de vulnerabilități care se regăsesc în concluziile finale și recomandările formulate de către Comitetul CEDAW.

Comitetul CEDAW a apreciat în mod pozitiv reînființarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați ANES și demersurile privind elaborarea unei noi Strategii naționale privind egalitatea de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice, în colaborare cu societatea civilă și instituțiile cu atribuții în domeniu, formulând astfel recomandări care au fost avute în vedere la planificarea măsurilor și acțiunilor prevăzute în planul operațional de acțiuni pentru implementarea prezentei strategii, astfel:

a) Consolidarea capacității ANES privind resursele umane și financiare în vederea implementării prevederilor CEDAW, introducerea unor mecanisme eficiente de monitorizare a Legii nr. 202/2002 atât la nivel central, cât și la nivel local, consolidarea colaborării cu societatea civilă și impunerea de sancțiuni pentru nerespectarea dispozițiilor legale;

b) Luarea în considerare a recomandărilor în cadrul formulării noii Strategii naționale privind egalitatea de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice și asigurarea implementării sale eficiente, precum și punerea în aplicare a Legii nr. 202/2002, inclusiv prin alocarea adecvată a resurselor;

c) Includerea în Strategie a unor măsuri de punere în aplicare a principiului transversalității, definit în Legea nr. 202/2002, prin integrarea dimensiunii de gen și a bugetării pe bază de gen în toate strategiile și instituțiile guvernamentale, evaluarea impactului egalității de gen asupra legislației existente pentru a identifica necesitatea unor acțiuni legislative și a continua planurile de stabilire a punctelor focale pe dimensiunea de gen, în toate ministerele și autoritățile relevante la nivel național și local;

d) Adoptarea unui plan național de acțiune pentru implementarea întregului spectru al rezoluției 1325 (2000) a Consiliului de Securitate privind femeile, pacea și securitatea.

Comitetul CEDAW a apreciat creșterea numărului de femei reprezentate în Parlament, precum și inițiativele legislative de introducere a cotelor de gen în politică și a formulat următoarele recomandări:

a) Studiarea cauzelor care împiedică participarea femeilor la viața publică și politică, elaborarea de strategii pentru depășirea unor astfel de bariere, acordarea unei atenții speciale femeilor aparținând grupurilor minorităților etnice;

b) Punerea în aplicare a dispozițiilor Capitolului 4 din Legea nr. 202/2002 și accelerarea creșterii reprezentării femeilor în pozițiile de conducere și decizie din administrația publică centrală și locală, inclusiv prin realizarea unor cursuri de formare destinate femeilor, cu privire la abilitățile de leadership și adoptarea de măsuri speciale temporare, în conformitate cu prevederile articolului 4 alin. (1) din Convenție.

În ceea ce privește educația, Comitetul CEDAW recomandă combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor prin încurajarea acestora în privința alegerii unei cariere în domeniile: știință, tehnologie, inginerie și matematică STIM și în domeniile tehnologiilor informaționale și de comunicații TIC.

Referitor la Îmbinarea/Armonizareavieții profesionale cu viața de familie, precum și la eliminarea stereotipurilor de gen, Comitetul CEDAW a formulat următoarele recomandări:

a) Creșterea numărului de oportunități pentru femei în vederea obținerii accesului la locuri de muncă, în special în zonele rurale.

b) Punerea în aplicare a planurilor de combatere a segregării ocupaționale, creșterea nivelului de participare a femeilor la luarea deciziilor în sfera economică, în special în consiliile de administrație și de supraveghere ale companiilor private, inclusiv prin introducerea cotelor în consiliile principalelor companii listate la Bursa de Valori din București.

În domeniul sănătății, Comitetul CEDAW subliniază importanța educației pentru sănătatea reproducerii din perspectiva prevenirii și combaterii abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate (sexuale și reproductive). În același context se subliniază importanța educației pentru sănătatea reproducerii din perspectiva prevalenței crescute a mortalității infantile, mortalității materne, cancerului de sân și sarcinilor la adolescente, precum și a lipsei educației sexuale în școli, mai ales în rândul grupurilor vulnerabile și anume: femei rome, femei cu dizabilități, femei migrante, femei cu HIV/SIDA, femei în vârstă și femei fără adăpost.

La nivel internațional, Agenda ONU 2030 pentru Dezvoltare Durabilă reprezintă un program de acțiune globală în domeniul dezvoltării care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: economic, social și mediu. Pentru prima dată, acțiunile vizează în egală măsură statele dezvoltate și pe cele aflate în curs de dezvoltare, iar Obiectivul de dezvoltare durabilă (ODD) 5 - Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor, stabilește direcții strategice importante pentru toate statele prin următoarele sub-obiective:

- 5.1 Eradicarea tuturor formelor de discriminare împotriva tuturor femeilor și fetelor;
  - 5.2 Eliminarea tuturor formelor de violență împotriva tuturor femeilor și fetelor, inclusiv în domeniul public și privat, în ceea ce privește: traficul de persoane, exploatarea sexuală sau alte tipuri de exploatare;
  - 5.3 Eliminarea practicilor vătămătoare cum ar fi: căsătoria timpurie a copiilor, căsătoria forțată și mutilarea genitală a femeilor;
  - 5.4 Recunoșterea și valorizarea muncii neretribuite din sfera de îngrijire și muncă domestică prin furnizarea de servicii publice, politici de infrastructură și protecție socială și promovarea partajării responsabilității în cadrul gospodăriei și familiei, după caz, la nivel național;
  - 5.5 Asigurarea participării depline și efective a femeii și a egalității de șanse la conducere, la toate nivelurile de decizie în viața politică, economică și publică;
  - 5.6 Asigurarea accesului universal la sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile reproductive așa cum sunt prevăzute în Programul de Acțiune al Conferinței Internaționale a Populației și Dezvoltării și Platformei de Acțiune de la Beijing și documentele rezultate în cadrul conferințelor de revizuire;
  - 5.7 Realizarea de reforme care să acorde femeii drepturi egale la resursele economice, precum și acces la proprietate și control asupra terenului și altor forme de proprietate, servicii financiare, moștenire, și resurse naturale, potrivit legilor naționale;
  - 5.8 Creșterea utilizării tehnologiei, în special a tehnologiei informației și comunicațiilor în scopul promovării împuternicirii femeii;
  - 5.9 Adoptarea și consolidarea unor politici solide și întărirea legislației aplicabile pentru promovarea egalității de șanse și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor la toate nivelurile.
- La nivel european, Angajamentul strategic pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați 2016-2019 concentrează acțiunile principale ale Comisiei Europene pe cinci obiective prioritare:
1. încurajarea participării femeilor pe piața muncii și independenței economice;
  2. reducerea disparităților în ceea ce privește remunerația și veniturile din pensii;
  3. promovarea egalității de gen în procesul decizional;
  4. combaterea violenței împotriva femeilor și asigurarea sprijinului pentru victime;

5. promovarea egalității de gen și în afara Uniunii Europene.

Foaia de parcurs privind Spațiul european de cercetare pentru perioada 2015-2020

- precizează că sistemele naționale de cercetare și inovare din Europa au caracteristici și particularități diferite și este la latitudinea statelor membre să decidă care sunt abordările cele mai adecvate pentru sistemele lor;
- recomandă respectarea aplicării legislației naționale în materie de egalitate de gen prin acțiuni eficiente în scopul abordării dezechilibrelor de gen din instituturile de cercetare și din organismele decizionale și a promovării unei mai bune integrări a dimensiunii de gen în politicile, programele și proiectele de cercetare și dezvoltare.

Rezoluția Parlamentului European referitoare la carierele femeilor în mediul științific și universitar și „plafoanele de sticlă” întâlnite concentrează în cuprinsul său elemente importante care pot contribui la diminuarea și atingerea egalității de șanse între femei și bărbați.

La nivelul Uniunii Europene există un consens cu privire la faptul că ținta europeană de 75% în ceea ce privește rata de ocupare a forței de muncă (grupa de vârstă 20-64 ani), stabilită în contextul Strategiei Europa 2020, va putea fi atinsă doar dacă mai multe femei vor participa pe piața muncii. În consecință, și la nivel național trebuie să existe o motivație puternică pentru ca politicile să fie în continuare puternic focalizate pe utilizarea potențialului neexploatat sau sub-exploatat al femeilor care se află în afara pieței muncii sau care nu își valorifică întreg potențialul pe piața muncii, în vederea creșterii ratei de ocupare a acestora, în conformitate cu angajamentele României legate de îndeplinirea țintelor Strategiei Europa 2020.

Rata de ocupare la nivelul Uniunii Europene ¹ pentru grupa de vârstă 20-64 de ani, pentru anul 2016, este de 65% pentru femei și 77% pentru bărbați, mai mare cu 1pp față de 2015. Datele defalcate pe gen a economiei la cerere/munca la comandă gig economy, arată că la nivelul Uniunii Europene numărul de deținători de conturi proprii este aproape dublu pentru bărbați față de cel al femeilor. Procentul de femei în consiliile de administrație ale marilor companii listate la bursă, înregistrat în luna octombrie 2016, este de 23,9% la nivelul Uniunii Europene (RO 10,1%). Procentul de femei în Parlamentele naționale plasează România pe ante-penultimul loc în Uniunea Europeană cu o cotă de doar 14,2% dar la nivel guvernamental suntem pe locul 5 cu o cotă de 36,4% (octombrie-noiembrie 2016).

În anul 2016, în România², rata de ocupare a populației în vârstă de 20 - 64 ani a fost de 66,3% (75,0% bărbați și 57,4% femei). În ceea ce privește evoluția ratei de ocupare pe sexe, în anul 2016 atât rata de ocupare pentru bărbați, cât și cea pentru femei, au înregistrat evoluții

pozitive comparativ cu valorile înregistrate în anul precedent. Rata de ocupare pentru femeile în vârstă de 20-64 de ani a crescut cu 0,2 puncte procentuale față de anul 2015, în timp ce rata de ocupare pentru bărbați a crescut cu 0,3 puncte procentuale față de anul precedent.

Diferența de participare pe piața muncii între femei și bărbați continuă să fie extrem de ridicată și se impune identificarea de măsuri adiționale care să sprijine reducerea acestui decalaj.

---

¹ Baza de date a EUROSTAT disponibilă pe website-ul

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergan&lang=en

² Publicația „Forța de muncă în România, ocupare și șomaj”, disponibilă pe website-ul

http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/forța_de_muncă_ocupare_și_șomaj_în_anul_2016.pdf

Rata de ocupare a femeilor (grupa de vârstă 20-64 ani) în perioada 2010 - 2016 crescut cu 0,9 puncte procentuale, de la 56,5% în anul 2010 la 57,4% în anul 2016. Pe sexe, ecartul dintre cele două rate a fost în anul 2016 de 17,6% în favoarea bărbaților (75% față de 57,4% la femei).

Tabel 1: Rata de ocupare a populației în vârstă de 20-64 de ani, în România, în perioada 2010 - 2016, pe sexe (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Masculin	73,1	71,5	72,8	72,8	74,0	74,7	75,0
Feminin	56,5	56,2	56,7	56,5	57,3	57,2	57,4

Sursa: INS, Ancheta asupra forței de muncă în gospodării

Pentru anul 2016, după activitățile economiei naționale în care își desfășoară activitatea principală, domeniile de activitate unde populația feminină³ ocupă locuri de muncă într-o proporție mult mai mare decât cea a bărbaților sunt: sănătate și asistență socială (79,6%), învățământ (76,4%), intermediari financiare (63,9%), hoteluri și restaurante (59,7%), activități profesionale (56,3%) și comerț (55,9%). Ponderile mai ridicate ale bărbaților se întâlnesc în următoarele sectoare: construcții (93,6%), transport și depozitare (85,2%), producția și distribuția energiei electrice și termice, gaze și apă (83,7%), distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare (75,9%), activități de servicii administrative și activități de servicii suport (71,9%) și administrație publică și apărare (62,9%).

Structura pe sexe în cadrul fiecărei grupe de ocupații ne relevă faptul că bărbații sunt majoritari, la nivelul anului 2016, în special în cadrul următoarelor grupe:

- muncitori calificați și asimilați: 79,0 % față de doar 21,0% femei;
- membri ai corpului legislativ, ai executivului, înalți conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori: 66,4% față de doar 33,6% femei;
- lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit: 55,2%, față de 44,8% femei.

Femeile sunt preponderente, în anul 2016, mai ales în rândul:

- funcționarilor administrativi fără funcții de conducere 61,8%;
- lucrătorilor din domeniul serviciilor 61,5%;
- specialiștilor în diverse domenii de activitate 56,1%.

În anul 2016, pe criteriul de sex, diferența între rata șomajului pentru bărbați și cea pentru femei a fost de 1,6 puncte procentuale (6,6% la bărbați față de 5% la femei). Atât pentru femei cât și pentru bărbați, rata șomajului în România înregistrează niveluri inferioare mediei europene (Uniunea Europeană).

În anul 2016, rata șomajului Uniunii Europene ⁴ a fost de 8,4% în rândul bărbaților și de 8,8% în rândul femeilor, continuând tendința de scădere începută în anul 2014. Rata șomajului⁵ în rândul femeilor pentru perioada 2010 - 2016 a scăzut cu 1,2 puncte procentuale, de la 6,2% în anul 2010 la 5,0% în anul 2016.

Tabel 2: Rata șomajului în România, în perioada 2010 - 2016, pe sexe (%)

³ în vârstă de 15 ani și peste

⁴ Baza de date a EUROSTAT disponibilă pe website-ul

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_organ&lang=en

⁵ Publicația "Forța de muncă în România, ocupare și șomaj", disponibilă pe website-ul

http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/forța_de_muncă_ocupare_și_șomaj_în_anul_2016.pdf

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Masculin	7,6	7,7	7,4	7,7	7,3	7,5	6,6
Feminin	6,2	6,5	6,1	6,3	6,1	5,8	5

Sursa: INS, Ancheta asupra forței de muncă în gospodării

Discriminarea directă, indirectă și existența segregării pe piața muncii au contribuit la înregistrarea unui decalaj evident între veniturile femeilor și cele ale bărbaților. Datele statistice furnizate de către EUROSTAT evidențiază faptul că pentru anul 2015, procentul diferenței salariale între femei și bărbați, la nivel european, a fost de 16,3%, cele mai mari valori, de peste 20%, înregistrându-se în Estonia, Cehia, Austria, Germania și Grecia. La polul opus se afla Italia cu un procent de 5,5%, Polonia și România cu un procent de 5,8%.

Unul dintre cele cinci obiective principale ale Strategiei Europa 2020 este reducerea sărăciei prin scoaterea din categoria de risc de sărăcie sau excluziune socială a cel puțin 20 de milioane de persoane până în 2020.

În anul 2015, aproape 119 milioane de persoane, sau 23,7% la nivelul populației Uniunii Europene, erau expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, respectiv aproximativ una din patru persoane a prezentat cel puțin una dintre următoarele trei forme de sărăcie sau excluziune socială: sărăcia monetară, lipsa materială gravă sau intensitatea foarte scăzută a muncii.

În 2015 în România, conform statisticilor Eurostat, mai mult de o treime din populație era în pericol de sărăcie sau excluziune socială, România aflându-se în top 3 state membre ale Uniunii Europene cu cea mai mare rată a sărăciei: Bulgaria (41,3%), România (37,3%) și Grecia (35,7%).

În ansamblu, rata riscului de sărăcie a scăzut ușor în România, în anul 2015 scăzând cu 2,9 puncte procentuale față de rata înregistrată în anul 2014.

Identificarea grupurilor cu risc sporit de sărăcie sau excluziune socială și determinarea cauzelor care stau la baza acestei vulnerabilități reprezintă cheia pentru crearea unor politici solide de combatere a sărăciei. În comparație cu media Uniunii Europene, unele grupuri ale populației prezintă un risc mai mare de sărăcie sau excluziune socială. Cele mai afectate sunt femeile, copiii, tinerii, șomerii, gospodăriile cu un singur părinte și cei care trăiesc singuri, persoanele cu un nivel de educație scăzut, persoanele născute într-o altă țară decât cea în care locuiesc, șomerii și, în special, locuitorii zonelor rurale.

Rolul și responsabilitățile persoanelor în cadrul familiilor și la locul de muncă, se află într-o dinamică continuă pe tot parcursul vieții și pot fi, de asemenea, influențate de gen. Astfel, vârsta și sexul reprezintă în continuare repere importante în analiza sărăciei sau excluziunii sociale la nivelul Uniunii Europene.

România continuă să se confrunte cu cea mai mare rată a sărăciei sau excluziunii sociale în rândul copiilor, dintre toate statele membre ale Uniunii Europene, respectiv cu o rată de 46,8%. Principalul factor care afectează sărăcia sau excluziunea socială în rândul copiilor este situația pe piața muncii a părinților, care este direct legată de nivelul de educație, de componența gospodăriei în care trăiesc aceștia și de eficacitatea intervenției guvernamentale prin sprijinirea veniturilor și prin furnizarea de servicii de asistență.

Conform datelor Eurostat, în 2015 rata sărăciei sau excluziunii sociale în rândul femeilor din statele membre ale Uniunii Europene era cu 1,4 puncte procentuale mai mare decât cea a bărbaților (rata pentru femei a fost de 24,4%, în timp ce pentru bărbați aceasta era de 23,0%).

În România, rata femeilor expuse riscului de sărăcie sau excluziune socială înregistrată la nivelul anului 2015 a fost de 38,1%, cu 1,6 puncte procentuale mai mare comparativ cu aceeași rată înregistrată la nivelul bărbaților, de 36,5%.

Conform statisticilor INS⁶ din „Dimensiuni ale Incluziunii Sociale în România”, în anul 2015, estimarea pe baza veniturilor totale disponibile, exclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii ale gospodăriei, rata sărăciei relative a fost în anul 2015 de 25,4%. În valori absolute, numărul săracilor corespunzător acestei rate a fost de 5050 mii persoane. Peste unul din patru locuitori ai României trăia într-o gospodărie ale cărei venituri erau mai mici decât pragul stabilit la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult-echivalent. În perioada 2012-2015, rata sărăciei, estimată în raport cu pragul stabilit în funcție de nivelul și distribuția veniturilor din anul pentru care se face evaluarea, a evoluat ascendent, de la valoarea 22,9%, la 25,4% în ultimul an. Rata sărăciei relative reprezintă ponderea persoanelor sărace (care au un venit disponibil pe adult-echivalent mai mic decât pragul stabilit la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile) în totalul populației.

Analiza ratei sărăciei pe sexe, în perioada 2012-2015, nu relevă diferențe semnificative între femei și bărbați.

Rata sărăciei pe total, sexe și grupe de vârstă, în anul 2015 (%):

	Feminin	Masculin	Total
0 - 17 ani	38,5	37,6	38,1
18 - 24 ani	36,5	33,3	34,9
25 - 49 ani	23,6	24,2	23,9
50 - 64 ani	15,9	19,1	17,4
65 de ani și peste	23,4	13,4	19,3

Urmărind evoluția ratei sărăciei pe sexe și grupe de vârstă în perioada 2012-2015, constatăm că acestea au evoluat diferit pe fiecare categorie. Cele mai pronunțate diferențe pe sexe le întâlnim la grupa 65 de ani și peste, unde în anul 2015, femeile au atins valori ale ratei sărăciei cu 10 puncte procentuale mai mari decât ale bărbaților, caracteristică ce se menține pe întreaga perioadă. Rate mai ridicate ale femeilor decât ale bărbaților observăm și la grupa de vârstă 18-24 ani (3,2 puncte procentuale în 2015). Bărbații mai afectați de sărăcie decât femeile au fost cei aflați în grupa de vârstă 50-64 ani (maximul de 3,2 puncte procentuale fiind atins în 2015).

Participarea echilibrată pe piața muncii atât a femeilor cât și a bărbaților - în termeni de ocupare, salarizare, promovare și participare la formare continuă - este strâns legată de contextul familial. Din aceste considerente reiese necesitatea punerii în aplicare a unor politici coerente care să stimuleze acest proces al concilierii vieții profesionale cu cea familială și cea privată. Abordarea acestei problematice trebuie să ia în considerare nu numai dimensiunea economică, dar și cea socio-culturală în cadrul căreia sunt perpetuate stereotipuri de gen care, cel mai adesea, conduc la o repartizare inegală a puterii economice și politice în societate și la o limitare a accesului femeilor în diferite sfere ale vieții sociale, spre exemplu, în anumite arii profesionale considerate a fi "natural masculine".

Accesul la resursele materiale și financiare, la educație, pe piața muncii și la decizie este strâns legat între acestea și se influențează reciproc, traducând implicit gradul de democratizare a distribuirii puterii între femei și bărbați, la un moment dat.

O perspectivă realistă asupra egalității de șanse între femei și bărbați poate fi conturată prin datele existente cu privire la participarea femeilor în funcții de conducere în administrația publică centrală.

Din datele publicate de Comisia Europeană privind echilibrul de gen în administrația publică, pentru anul 2016, reiese faptul că România înregistrează procentaje net superioare atât față de media Uniunii Europene cât și față de media tuturor statelor care au raportat date (Uniunea Europeană -35% entru gradul decizional 1 si 41% pentru gradul decizional 2). În România, administrația publică cuprinde toate ministerele și Secretariatul General al Guvernului, iar gradele decizionale comunicate Comisiei Europene pentru actualizarea bazei sale de date, sunt următoarele:

- Gradul decizional 1: secretar general, secretar general adjunct, director general și director general adjunct;

- Gradul decizional 2: director și director adjunct.

Pentru anul 2016, la nivel național, în administrația publică centrală, pentru cele 2 grade decizionale au fost raportate 596 posturi de conducere, din care 107 posturi vacante. Din totalul de 489 posturi ocupate, 228 (46,63%) revin bărbaților și 261 (53,37%) femeilor.

În ceea ce privește gradul decizional 1, din cele 190 posturi ocupate (47 posturi vacante) bărbații ocupă 91 (47,89%) și femeile 99 (52,11%).

La gradul decizional 2, din cele 299 posturi ocupate (60 posturi vacante) bărbații ocupă 137 (45,82%) posturi, iar femeile, 162 (54,18%).

În ceea ce privește poziționarea României în baza de date on-line a Comisiei Europene (COM) privind echilibrul de gen în poziții de decizie în administrația publică centrală - 2016, COM a centralizat datele cu privire la echilibrul de gen în poziții de decizie comunicate de administrațiile naționale din 35 țări: 28 state membre ale Uniunii Europene , patru țări candidate (Muntegru, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Turcia și Republica Serbia) și țările Spațiului Economic European (Islanda, Liechtenstein și Norvegia).

Conform datelor publicate de Comisia Europeană pentru anul 2016, România se situează în poziții de top atât în clasamentul Uniunii Europene - cât și în clasamentul general al celor 35 state, la ambele grade decizionale, ocupând următoarele poziții:

a) Grad decizional 1:

- poziția a 2-a, la nivelul Uniunii Europene -;
- poziția a 3-a, la nivelul celor 35 de state care au raportat date.

La acest grad decizional, reprezentarea feminină în poziții de decizie în administrația publică centrală din România a fost în procent de 52%, cu 11 puncte procentuale mai mare decât media Uniunii Europene - dar și media celor 35 state care au raportat date, acestea înregistrând un procentaj de 35%.

b) Grad decizional 2:

- poziția a 3-a, la nivelul Uniunii Europene -;
- poziția a 4-a, la nivelul celor 35 de state care au raportat date.

La acest grad decizional, România a înregistrat un procent de 54% femei în poziții de decizie, cu 13 puncte procentuale peste media europeană (41%) și cea a tuturor statelor care au raportat date (41%).

În acest context, România înregistrează în anul 2016, un procent de 52% femei pentru gradul decizional 1 și 54% pentru gradul decizional 2.

În ceea ce privește alegerile parlamentare din anul 2016, și-au depus candidatura 6.476 persoane aparținând formațiunilor politice, minorităților și independenților. Dintre acestea, pe listele electorale s-au regăsit 1.797 (27,75%) femei și 4.679 (72,25%) bărbați.

Din cele 465 posturi de senatori și deputați, au fost aleși 377 (81,08%) bărbați și 88 (18,92%) femei.

Față de alegerile parlamentare anterioare din anul 2012, femeile au „câștigat” 7,52 procente (18,92% în anul 2016 față de 11,4% în anul 2012) în „defavoarea” bărbaților.

La Camera Deputaților, reprezentarea bărbaților a scăzut de la 87,14% la 79,33% iar reprezentarea femeilor a crescut de la 12,86% la 20,67%, diferența fiind de 7,81 puncte procentuale, în ambele cazuri.

La nivelul Senatului, reprezentarea bărbaților a scăzut de la 92% la 85,29% iar reprezentarea femeilor a crescut de la 8% la 14,71%, diferența fiind în acest caz de 6,71 puncte procentuale, în ambele cazuri.

În concluzie, cu toate că în rezultatul final al alegerilor parlamentare din decembrie 2016 femeile le-au fost atribuite mandate în procentaj mai mare față de alegerile anterioare, decalajul existent inițial între bărbați și femei - înregistrat la candidaturi - se păstrează și cu privire la mandatele atribuite. Este de menționat faptul că alegerea parlamentarilor se realizează pe liste de partid.

În urma unei analize privind participarea femeilor și bărbaților la alegerile administrației publice locale din 2016, a reieșit faptul că femeile au fost mai bine reprezentate față de anul 2012, cu o creștere de 1,56 puncte procentuale.

În ceea ce privește reprezentarea femeilor și a bărbaților în alegerile pentru autoritățile publice locale din anul 2016, datele sunt următoarele:

Candidaturi la nivel de primării:

În anul 2016, la nivel național, pentru primării au fost depuse 14.051 candidaturi, din care 1.183 (8,42%) femei și 12.868 (91,58%) bărbați.

Femeile au fost mai bine reprezentate în anul 2016 comparativ cu anul electoral 2012, creșterea fiind de 1,56 puncte procentuale. De asemenea, numărul județelor care au avut femei candidate într-un procent mai mare de 10% a crescut, de la 3 la 10, iar numărul județelor care au procent mai mic de 5% a scăzut, de la 7 la 4.

Candidaturi la nivelul consiliilor locale:

În anul electoral 2016, cele mai multe candidaturi feminine, la nivel național, au fost depuse pentru consiliile locale, respectiv 52.877 femei (22,11%) și 186.257 bărbați (77,89%) din totalul de

239.134 candidați, înregistrându-se cel mai mare procentaj feminin la nivelul celor 3 poziții electorale (primar, consilier județean și consilier local).

Candidaturi la nivelul consiliilor județene:

În anul 2016, la nivel național s-au înregistrat, pentru consiliile județene, 14.057 candidaturi, din care 3.089 femei (21,97%) și 10.968 bărbați (78,03%).

În ceea ce privește candidaturile feminine pentru această categorie, se remarcă o scădere ușoară față de alegerile precedente, de 0,65 puncte procentuale.

Rezultate:

În cazul consiliilor locale, în anul 2016, au fost alese 4.960 femei, procentajul fiind de 12,33%.

Consiliile județene, respectiv Consiliul general al municipiului București, sunt cel mai bine reprezentate din punct de vedere feminin al alegerilor locale pentru cele 3 poziții (primar, consilier județean și consilier local), procentajul înregistrat fiind de 14,90%. Cu toate acestea, se observă o scădere față de alegerile locale anterioare cu 7,72 puncte procentuale.

CAPITOLUL III

Priorități, politici și cadrul juridic existent

În România, egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați este un principiu fundamental al drepturilor omului, transpus atât la nivel legislativ, cât și la nivelul politicilor publice. Acest principiu este consacrat în Legea nr. 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați în toate sferile vieții publice din România și definește termeni ca: egalitate de șanse între femei și bărbați, discriminare pe criteriu de sex, discriminare directă, indirectă, hărțuire și hărțuire sexuală, plată egală pentru muncă de valoare egală, acțiuni pozitive, discriminare multiplă.

De asemenea, legea cuprinde capitole specifice în care sunt prezentate măsurile privind respectarea egalității de șanse și tratament între femei și bărbați pe piața muncii, participarea la decizie, la educație, eliminarea rolurilor și stereotipurilor de gen.

În vederea implementării politicii publice a Guvernului în domeniul egalității de șanse și tratament între femei și bărbați, în conformitate cu prevederile programelor de guvernare, Ministerul Muncii și Justiției Sociale (MMJS) și-a asumat obiective în domeniu, puse în aplicare prin intermediul unor măsuri specifice înscrise în trei documente strategice anterioare, respectiv: Strategia națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați pentru perioada 2006 - 2009, Strategia națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați pentru perioada 2010 - 2012 și Strategia națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați pentru perioada 2014 - 2017.

Principalele realizări ale Strategiei pentru perioada 2006 - 2009 au fost: dezvoltarea și perfecționarea cadrului legislativ în domeniu prin continuarea transpunerii acquis-ului european în domeniu; analiza socio-economică a situației femeii din mediul rural și urban; campania "Participă la decizie!"; campania de informare privind legislația în domeniul antidiscriminării pe criteriul de gen; campania de informare a medicilor de familie și de planificare familială cu privire la "Obiectivele ANES privind concilierea vieții de familie cu viața profesională"; dezbaterile

intitulată "Imaginea femeii în publicitate și mass-media. Efectele asupra adolescenților"; dezbateră intitulată "Identificarea mijloacelor prin care se poate preveni și combate violența împotriva femeilor". De asemenea, toate activitățile care au fost desfășurate de ANES ca organism național de implementare al "Anului European al Egalității de Șanse pentru Toți - 2007" au fost abordate în contextul îndeplinirii obiectivelor Strategiei. În acest sens, în colaborare cu alte instituții ale administrației publice centrale, organizații neguvernamentale și parteneri sociali, a fost pus în aplicare un set de 12 acțiuni specifice având ca obiectiv principal informarea și conștientizarea cetățenilor cu privire la drepturile lor la nediscriminare și egalitate de șanse. Aceste acțiuni (campanii de informare, seminarii, studii și evaluări, "săptămâna diversității" etc.) s-au derulat atât la nivel central, cât și local, adresându-se tuturor cetățenilor și cu prioritate elevilor, reprezentanților mass-mediei, altor actori sociali.

În ceea ce privește Strategia 2010 - 2012, principalele activități îndeplinite au fost: elaborarea unui ghid de integrare a perspectivei de gen în activitatea preșcolară; realizarea unor programe de formare pe egalitate de gen pentru personalul didactic din învățământul preșcolar; organizarea unor conferințe derulate la nivel național cu privire la rolul politicilor de reducere a diferenței salariale între femei și bărbați, cu participarea organizațiilor sindicale și a asociațiilor patronale, precum și a reprezentanților mediului de afaceri (editarea de materiale promoționale și informative, întâlniri cu sindicatele și patronatele etc.); editarea unui ghid cu modele de conciliere a vieții de familie cu viața profesională și cu prevederi legislative care au fost distribuite la nivel național; realizarea unui diagnostic privind impactul presei video asupra construcției rolurilor și stereotipurilor de gen; încurajarea reprezentării echilibrate a femeilor și bărbaților la procesul decizional prin introducerea unor măsuri afirmative pentru femei în scopul creșterii numărului acestora în funcțiile de conducere și de decizie, participarea la implementarea unor proiecte de promovare a egalității de șanse și tratament între femei și bărbați cofinanțate din Fondul Social European.

Programul de guvernare 2013 - 2016 și-a propus, în cuprinsul capitolului Politici publice în domeniul muncii și justiției sociale "Muncă", mai multe direcții de acțiune în care dimensiunea de gen a fost luată în considerare. Astfel, capitolul amintit prevede susținerea egalității de șanse, inclusiv privind eliminarea diferențelor salariale între femei și bărbați pe piața muncii și includerea principiilor coeziunii sociale și al egalității de gen în toate politicile publice și întărirea capacității de monitorizare a aplicării acestora, obiective comune și aflate în deplină concordanță cu spiritul prezentei strategii. Mai mult, în capitolul "Educație", Pachetul social garantat pentru educație include garantarea egalității de șanse indiferent de statutul social al familiilor din care provine copilul, sex, religie, etnie, capacități psihomotorii etc. iar programul "Șansa a doua prin educație" care vizează eliminarea analfabetismului și integrarea pe piața muncii ia în considerare garantarea egalității de șanse și eliminarea oricăror forme de discriminare.

Strategia națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați 2014 - 2017 și-a propus continuarea politicilor din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați dezvoltate până în acel moment și promovarea la nivel național a valorilor și principiilor nediscriminării pe criteriul de sex, prin măsuri și acțiuni concrete pe diferite arii de intervenție specifice. Principalele prevederi ale acesteia:

- Promovarea perspectivei de gen în procesul educațional, combaterea stereotipurilor de gen din sistemul de învățământ, prin evaluarea nivelului de introducere și aplicare a perspectivei de gen în instituții de învățământ, evaluarea gradului de percepție a problematicei egalității de șanse între femei și bărbați atât în mediul școlar, cât și în cel extrașcolar;

- Promovarea perspectivei de gen în politicile de ocupare, creșterea gradului de conștientizare a inspectorilor de muncă cu privire la prevederile legale din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, creșterea gradului de conștientizare cu privire la diferența salarială între femei și bărbați;
- Creșterea gradului de conștientizare cu privire la importanța concilierii vieții de familie cu viața profesională în vederea realizării echilibrului de gen în cadrul familiei, prin informarea și conștientizarea bărbaților cu privire la importanța implicării lor în viața de familie;
- Încurajarea integrării pe piața muncii a femeilor vulnerabile la fenomenul discriminării;
- Monitorizarea participării echilibrate a femeilor și bărbaților la procesul de decizie, realizarea de studii/analize privind participarea echilibrată a femeilor și a bărbaților în procesul de decizie economic, politic, social și cultural;
- Combaterea fenomenului de hărțuire și hărțuire sexuală la locul de muncă, combaterea fenomenului de violență de gen;
- Introducerea perspectivei de gen în politicile naționale, prin implicarea activă a Comisiei Naționale în domeniul Egalității de Șanse între Femei și Bărbați (CONES) în implementarea și multiplicarea tuturor activităților din Strategie.

Impunerea unui nivel de trai cât mai ridicat pentru toți cetățenii trebuie să fie obiectivul fundamental al României. Această misiune esențială este asumată la nivel guvernamental și este necesar să continuăm strategiile de creștere economică, îmbinate cu cele sociale, având convingerea că numai un stat preocupat de situația fiecăruia dintre cetățenii săi poate răspunde cu succes provocărilor viitoare. Demersurile pentru a realiza o piață a muncii inclusivă și pentru reducerea inegalităților și menținerea modelului social european, vor permite consolidarea unui model de creștere economică bazat pe un set coerent de politici publice și măsuri progresiste.

În cuprinsul Programului de guvernare pentru perioada 2017-2020, viziunea - Egalitatea de gen reprezintă un domeniu prioritar în modelul social propus. În acest sens, este necesară corelarea tuturor prevederilor antidiscriminare pe criteriul de sex, pentru a crește eficiența lor. În atingerea acestui obiectiv, avem în vedere inclusiv parteneriate cu organizațiile nonguvernamentale specializate. România va da astfel un semnal ferm privind determinarea sa de a lupta cu discriminarea de gen și violența de gen.

În cadrul capitolului Politici publice în domeniul muncii și justiției sociale, obiectivul principal în materie de ocupare a forței de muncă, stabilit în contextul Strategiei Europa 2020, este de a atinge ținta de 70% în privința ratei de ocupare pentru grupa de vârstă 20 - 64 ani. Acest lucru se poate realiza numai prin promovarea unor politici publice coerente și realiste, care să determine o piață a muncii performantă, dinamică și flexibilă, ceea ce va asigura accesul majorității cetățenilor la locuri de muncă de calitate, în funcție de competențele și abilitățile lor, la venituri decente și la plată egală pentru muncă de valoare egală.

Acest obiectiv poate fi atins printr-o abordare multisectorială, combinând măsurile pentru modernizarea pieței muncii cu cele din domeniul educației, susținând măsuri de incluziune socială, îmbunătățind serviciile medicale, promovând investiții în sectorul productiv și în cercetare-dezvoltare-inovare. Scopul este acela de a asigura o dezvoltare durabilă pentru România, o îmbunătățire semnificativă a nivelului de trai pentru toți cetățenii țării, inclusiv pentru acele persoane care sunt într-o poziție vulnerabilă, prin promovarea unei legislații pentru tineri prin

care să fie asigurat tranzitul coerent de la sistemul educațional către piața forței de muncă, precum și echilibrul între viața profesională și cea personală, prin creșterea accesului la servicii sociale pentru îngrijirea copiilor și a persoanelor în situație de dependență.

Programul de guvernare pentru perioada 2017-2020 are prevăzut și capitolul Politici în domeniul educației, cu relevanță și în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, respectiv:

- Implementarea principiului egalității de șanse în educație, îmbunătățirea performanțelor educaționale, abilităților și competențelor tuturor copiilor și tinerilor, prin accesul la un sistem de educație de calitate, relevant și incluziv, sunt cheia pentru creștere economică și prosperitate;
- Dezvoltarea calitativă și cantitativă a masei de cercetători prin formare profesională de înalt nivel științific, inclusiv internațională, bazată pe o infrastructură de cercetare la cel mai înalt nivel al tehnologiei pe plan mondial;
- Realizarea reformei curriculare și înnoirea tuturor manualelor, cu asigurarea concomitent a formei printate și digitale, cu includerea elementelor de dezvoltare a competențelor antreprenoriale și a abilităților socioemoționale, și reducerea încărcăturii de muncă pentru elev, mai ales în afara școlii, cel puțin la nivelul învățământului primar și gimnazial.

În cadrul capitolului Politici în domeniul sănătății, una dintre măsurile cuprinse în acesta, se referă în mod special la sănătatea femeilor și se va realiza prin creșterea capacității de screening pentru depistarea bolilor netransmisibile cu impact asupra sănătății publice: cancer de col uterin, cancer mamar, cancer colo rectal, cancer pulmonar, diabet zaharat, boli cardiovasculare, boli pulmonare cronice prin fonduri nerambursabile.

Prin adoptarea Legii nr. 23/2015, ziua de 8 mai a fost declarată Ziua egalității de șanse între femei și bărbați.

La data de 8 mai 2015, România a aderat la Campania „HeForShe”, inițiată de către UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). Scopul Campaniei vizează implicarea bărbaților prin luarea de atitudine și promovarea acțiunilor în favoarea egalității de gen, de combatere a violenței împotriva femeilor, de capacitate a femeilor. Acest demers reprezintă o mișcare de solidaritate în favoarea egalității de gen.

„HeForShe” se desfășoară în strânsă legătură, cu sprijin și susținere din partea Statelor Membre ONU, Agențiilor ONU din aceste State Membre, donatorilor, partenerilor din societatea civilă în vederea elaborării de strategii și acțiuni la nivel internațional și național, de colaborare, destinate atingerii obiectivelor Campaniei. În acest sens, vor fi promovate toate strategiile și activitățile părților implicate contribuind în mod determinant la îndeplinirea obiectivului egalității de gen.

Obiectivul general este de a contribui la creșterea nivelului de conștientizare și sensibilizare asupra responsabilității pe care bărbații o au în eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și a violenței îndreptate împotriva femeilor.

Tânăra generație reprezintă o resursă valoroasă care poate contribui în mod activ la dezvoltarea societății, beneficiind în același timp de acces la informație. Una dintre cele mai eficiente modalități de promovare a obiectivelor Campaniei este mobilizarea studenților și a cadrelor didactice universitare și preuniversitare.

Programul pilot 10 state: „HeForShe” include 10 Președinți, 10 Companii, 10 Universități care au rol de modele și au cea mai mare capacitate de a extinde cu succes Campania și de a demonstra capacitatea de conducător (leadership) al schimbării.

Președintele României face parte din liderii globali care au devenit Campioni „HeforShe” și a fost exprimat angajamentul său public pentru realizarea egalității de gen prin lansarea oficială a Campaniei „HeforShe” la nivel național la data de 8 Mai 2015 (Ziua națională a egalității de șanse între femei și bărbați). Ca parte a acestui angajament, campionilor din cadrul campaniei li s-a solicitat să demonstreze leadership în colectarea, urmărirea și transparența statisticilor naționale privind egalitatea de gen, și utilizând aceste statistici, să introducă schimbări politice cheie pentru eliminarea barierelor în calea promovării femeilor.

Angajamentele asumate de către România în cadrul Campaniei vizează:

1. Crearea a două noi ocupații, respectiv expert în egalitate de șanse și tehnician în egalitate de șanse. Pentru a continua promovarea egalității de gen, România a făcut pasul inovator de a crea două noi ocupații: la nivel de experți în egalitate de șanse și tehnician în egalitate de șanse. Tehnicianul în egalitate de șanse va sprijini punerea în aplicare la nivel local a strategiilor naționale pentru a obține egalitatea de gen și combaterea violenței în familie. România a finalizat standardele ocupaționale pentru aceste profesii, inclusiv definirea standardelor de evaluare și a pus în aplicare programele de formare. Până în 2020, 70% din cele 1.680 instituții publice naționale și locale din România vor avea experți sau tehnicieni în materie de egalitate de șanse între femei și bărbați. Pentru a atinge acest obiectiv ambițios, România va organiza cursuri de formare pentru experți și tehnicieni în egalitate de șanse, va împărtăși lecțiile învățate și bunele practici.

2. Lansarea unui nou sistem integrat pentru a urmări, raporta, și pentru a preveni toate formele de violență domestică. Pentru a răspunde provocărilor din acest domeniu, România va implementa un sistem integrat de management la nivel național și un sistem de raportare pentru cazurile de violență, angajându-se să se înregistreze cel puțin 50% din victime în acest sistem până în 2020. Sistemul va asigura fluxul de informații către toate instituțiile relevante: furnizează analize, rapoarte, statistici comparative, măsuri și servicii integrate pentru protecția victimelor, colectează date. Sistemul va permite, de asemenea, efectuarea unei serii de analize complexe, inclusiv cartografierea profilului comportamental al agresorului și a zonelor endemice de risc. Pe baza acestor analize, România va crea adăposturi de urgență pentru victimele violenței în familie, în toate regiunile țării, în zonele cu cele mai înalte rate de prevalență, adaptate profilului local, specific.

3. Lansarea de programe pentru implicarea fetelor și băieților în viața socială, politică și economică prin mobilizarea unui număr de 100.000 de tineri. Pentru a crea următoarea generație de lideri, România se angajează să se implice în diferite activități cel puțin 100.000 de fete și băieți până în 2019, evidențiind beneficiile participării la viața socială, politică și economică. Pentru a se asigura că toți tinerii vor beneficia în mod egal de acest efort, România va lansa două noi programe inovatoare care vizează tinerele fete și băieți. Programul "Ziua ușilor deschise" va include vizitarea și cunoașterea profilului principalelor instituții publice, inclusiv Administrația Prezidențială, Parlamentul, Biroul Primului Ministru, precum și al ministerelor și autorităților locale. În fiecare an, participanții vor fi selectați pe baza unui concurs de eseuri la nivel național pe tema egalității de gen. În plus, discuțiile de orientare a carierei vor fi organizate în jurul principiului egalității de șanse între femei și bărbați, cu participarea unor modele - femei de succes cu cariere în diferite sectoare de activitate. Aceste programe vor promova cu succes modelele de sex feminin și vor evidenția în mod public egalitatea de gen și necesitatea accelerării progresului spre egalitate prin crearea unei noi generații sensibile la dimensiunea de gen.

CAPITOLUL IV

Definirea problemei

Pornind de la experiența primelor strategii naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați pentru perioadele 2006 - 2009, 2010 - 2012, respectiv 2014-2017, prezentul document strategic își propune să restrângă și să concentreze domeniile de intervenție, atât din rațiuni pragmatice, de eficiență, cât și de ordin financiar.

În ceea ce privește primul document strategic pentru perioada 2006 - 2009, acesta s-a orientat preponderent pe măsuri de informare și conștientizare. Cel de-al doilea document strategic și-a extins ariile de intervenție și a prevăzut măsuri și activități concrete care să răspundă situațiilor problematice care au fost identificate de-a lungul timpului pe anumite arii de intervenție specifice, precum educația, piața muncii, viața socială, roluri și stereotipuri de gen, participarea la procesul de luare a deciziilor.

În contextul reducerilor financiare și de personal, precum și al reorganizării instituționale, respectiv desființarea ANES (2010), implementarea Strategiei naționale pentru perioada 2010 - 2012 a înregistrat o serie de nerealizări și/sau mari întârzieri.

În cadrul acestui document strategic, educația a fost apreciată ca fiind unul dintre domeniile prioritare de intervenție pentru promovarea unei societăți axate pe respectarea drepturilor omului și susținerea diversității. Documentul a relevat faptul că, dincolo de intervenții legislative punctuale, combaterea discriminării de gen este condiționată de existența unui sistem educativ favorabil egalității de șanse și dezvoltării personale. Obiectivul general pentru această arie de intervenție a fost introducerea perspectivei de gen în educație.

Un alt obiectiv major de intervenție a vizat piața muncii prin: reducerea diferenței salariale între femei și bărbați și implementarea unor măsuri de conciliere a vieții de familie cu viața profesională. În vederea îndeplinirii acestui obiectiv, direcția de specialitate a organizat reuniuni cu partenerii sociali, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale și alți experți în vederea identificării de modalități concrete de diminuare a diferenței salariale.

În cadrul ariei de intervenție referitoare la viața socială s-a considerat oportună sărbătorirea unor date importante din istoria luptei pentru drepturile femeilor și drepturile omului, de exemplu: Ziua internațională a femeii (8 martie), Ziua internațională a bărbatului (19 noiembrie), Ziua internațională a familiei (15 mai), Ziua internațională a femeii din mediul rural (15 octombrie), Ziua internațională pentru eliminarea violenței împotriva femeii (25 noiembrie), Ziua internațională a drepturilor omului (10 decembrie).

Eliminarea rolurilor și stereotipurilor de gen din mass-media a reprezentat o altă arie prioritară a Strategiei naționale pentru perioada 2010 - 2012. Din perspectiva de gen s-a concluzionat că mesajul transmis de media trebuie să răspundă nevoilor individuale și specifice atât ale femeilor, cât și ale bărbaților. Mai mult decât atât, imaginea femeilor și a bărbaților proiectată prin intermediul mesajelor media nu trebuie să aducă atingere demnității individuale și nici să reflecte situarea unora sau altora în ipostaze inferioare și degradante. În colaborare cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) România, prin direcția de specialitate a participat ca membru permanent la organizarea Observatorului de gen din România. Principalele arii de interes ale Observatorului de gen sunt: piața muncii, educație, sănătate, migrație, incluziune socială și eliminarea rolurilor și stereotipurilor de gen. Observatorul de gen a fost lansat la finalul lunii octombrie 2011, în conformitate cu planul strategic întocmit și asumat de UNFPA. Acesta cuprinde

inventarierea și analiza politicilor publice în domeniul egalității de gen, un inventar al legislației în domeniul combaterii discriminării și al publicațiilor academice în domeniul egalității de gen, al studiilor și cercetărilor din domeniu, o bază de date a organizațiilor neguvernamentale cu activitate în domeniul egalității de gen și apărarea drepturilor omului.

Participarea echilibrată a femeilor și a bărbaților la procesul de decizie reprezintă un principiu fundamental asumat de către România atât prin prevederile legislative în vigoare, cât și prin programele realizate. La nivel național au fost elaborate analize statistice privind "Situția femeilor și a bărbaților în poziții de decizie în administrația publică centrală", iar raportările din anii 2011 - 2013 care au fost comunicate Comisiei Europene pentru actualizarea bazei sale de date anuale privind echilibrul de gen în pozițiile de decizie în administrația publică centrală, precum și analiza comparativă 2011 - 2012 a poziționării României în baza de date centralizată a Comisiei Europene au fost publicate pe site-ul oficial al MMJS.

De asemenea, , cu prilejul alegerilor locale și al celor parlamentare, au fost elaborate analize ale gradului de participare/mandatelor femeilor și bărbaților la alegeri, respectiv la nivelul primăriilor, consiliilor județene și consiliilor locale, precum și la nivelul Parlamentului României (de asemenea, publicate pe site-ul oficial al MMJS).

Cu toate că în ultimii ani s-au înregistrat progrese, mai ales în ceea ce privește conștientizarea existenței unei inegalități de gen la nivelul societății, mai sunt încă multe de făcut. Schimbarea mentalităților prin asumarea unor atitudini și comportamente sociale și politice în spiritul egalității de gen depinde în continuare, în cea mai mare măsură, de sistemul de educație.

De-a lungul anilor, introducerea perspectivei de gen în educație s-a realizat în diferite forme și folosind instrumente dintre cele mai variate. Consecințele acestor măsuri au avut efecte vizibile, mergând de la reducerea diferențelor de gen în ceea ce privește accesul la educație, până la structurarea unor teorii de gen în mediul academic. Cu toate acestea, sunt necesare în continuare măsuri de combatere a stereotipurilor de gen în sistemul de învățământ, prin evaluarea perspectivei de gen a procesului educațional și prin continuarea campaniilor de informare și conștientizare destinate atât cadrelor didactice, cât și elevilor.

Reprezentarea echilibrată a femeilor și a bărbaților în procesul de decizie este un deziderat indispensabil pentru realizarea unei democrații participative în mod real, dar și o condiție necesară pentru o societate lipsită de orice formă de discriminare bazată pe criteriul de sex. Este importantă continuarea eforturilor pentru creșterea participării femeilor atât la viața socială, cât și la decizia politică și cea economică. Conform ultimelor cercetări, în perioada crizei economice, companiile și organizațiile care au avut în forurile de decizie mai multe femei au identificat mult mai ușor măsurile necesare pentru a trece peste obstacolele inerente ale crizei.

Integrarea activă a perspectivei de gen în politicile naționale constituie, fără îndoială, un mare beneficiu pentru o societate democratică și lipsită de prejudecăți.

Din acest punct de vedere, în următorii ani, la nivelul politicilor naționale sectoriale există stabilite măsuri concrete de intervenție care să asigure o perspectivă a impactului de gen a acestor politici, ținând cont în același timp de specificul domeniului de intervenție: Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României orizonturi 2013 - 2020 - 2030, Strategia națională pentru ocuparea forței de muncă 2014 - 2020 etc.

Prin urmare, abordarea problematicii egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați, a măsurilor necesare realizării și consolidării egalității pe criteriul de sex are, concomitent, atât un

caracter integrat cât și o perspectivă sectorială care să asigure exprimarea caracterului multidimensional al domeniului de intervenție.

În acest context, prezenta Strategie nu își propune abordarea exhaustivă a acestei problematici, care să presupună intervenții în toate domeniile vieții sociale, ci o abordare directă și punctuală a unor domenii distincte, sensibile, respectiv a acelor care se dovedesc mai vulnerabile sau mai puțin receptive la problematica de gen.

Astfel, pentru perioada 2018 - 2021, în elaborarea strategiei s-au identificat următoarele arii de intervenție: educația, piața muncii, sănătate, participarea echilibrată a femeilor și bărbaților la procesul de decizie, abordarea integratoare de gen. Pentru fiecare arie de intervenție au fost identificate măsuri specifice și s-a stabilit un set de indicatori de rezultat, au fost identificate resursele financiare adecvate și principalii actori cu sprijinul cărora obiectivele propuse puteau fi atinse.

Este important de precizat că acțiunile cuprinse în cadrul Strategiei se vor implementa cu prioritate în colaborare cu partenerii sociali, organizații sindicale și patronale, precum și cu organizațiile neguvernamentale active în promovarea și susținerea egalității de șanse între femei și bărbați precum și în combaterea fenomenului discriminării de gen.

CAPITOLUL V

Obiectivele Strategiei pentru domeniul egalitate de șanse între femei și bărbați

1. Promovarea unor măsuri pentru educarea tinerei generații, asigurarea accesului universal al fetelor și femeilor la sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile reproductive și creșterea numărului femeilor pe piața muncii și sprijinirea natalității prin introducerea noțiunilor privind conceptul de egalitate de șanse între femei și bărbați în curriculum-ul școlar.

Introducerea noțiunilor privind conceptul de egalitatea de șanse între femei și bărbați în curriculum-ul școlar

Justificare: Educația are un rol esențial în dobândirea cunoștințelor necesare pentru facilitarea inserției pe piața muncii, pentru găsirea unui loc de muncă decent, adecvat remunerat și desfășurarea activității profesionale în condiții mai bune de muncă.

Organizarea unei campanii privind eliminarea segregării profesionale femei/bărbați pe piața muncii

Justificare: Există sectoare în care sunt angajați preponderent bărbați, există meserii masculinizate pentru care veniturile sunt sensibil mai mari decât în sectoarele cu ocupare preponderent feminină. O posibilă explicație ar fi perpetuarea unor prejudecăți și stereotipuri de gen, conform cărora femeile „nu se potrivesc” sau „nu își doresc” să ocupe locuri de muncă în sectoare înalt valorizate, inclusiv, în plan financiar.

Sprijin prin susținerea de la bugetul de stat a până la 4 proceduri FIV (Fertilizare in vitro), fără condiționalități medicale nejustificate gen valoare AMH (Hormon Anti-Mullerian) mai mare de 1,1 ng/ml., pentru cuplurile căsătorite de minim 2 ani, în care femeia are vârsta între 30-42 de ani și o vechime în muncă de minim 5 ani.

Justificare: datorită condițiilor precare de viață a femeilor dar și a scăderii natalității se impune ca statul să sprijine tinerele familii care doresc să aibă copii.

2. Promovarea unor măsuri pentru concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată

Organizarea unei campanii de informare și educare privind eliminarea stereotipurilor de gen, modelelor culturale, obiceiurilor și tradițiilor ce influențează direct concilierea vieții profesionale cu viața familială și cea privată, prin participarea/implicarea bărbaților (taților/soților) în viața de familie.

Justificare: Cu toate că legislația națională încurajează și tații să beneficieze de concediul de paternitate și concediul parental, procentul celor care utilizează acest drept este foarte mic (cca. 20%, în 2013). Mentalitatea colectivă continuă să îi acorde în mod prevalent femeii responsabilitatea quasi-exclusivă a creșterii copilului, îngrijirii vârstnicilor și altor persoane dependente din familie, întreținerii gospodăriei, muncii domestice.

Organizarea unei campanii la nivelul angajatorilor cu privire la avantajele flexibilizării muncii (acolo unde/în măsura în care acest lucru este posibil: contracte de muncă cu timp parțial, flexibilizarea timpului de muncă, munca la domiciliu, alte măsuri novatoare care să promoveze concilierea dintre viața profesională cu cea familială și cea privată)

Justificare: Apreciem că la nivelul angajatorilor se manifestă, în continuare, reticență și un interes scăzut pentru utilizarea unor contracte de muncă reglementate în concordanță cu dinamica pieței forței de muncă în special datorită existenței unor modele stereotipale de gen ce împiedică înțelegerea faptului că între satisfacția profesională și calitatea vieții familiale și cea privată, competitivitate și profit există o relație de condiționalitate directă.

3. Promovarea unor măsuri de încurajare a participării femeilor la procesul de decizie

Organizarea unei campanii publice pe tema reprezentării și participării femeilor la procesul de decizie politică.

Justificare: în Parlamentul României au existat două inițiative parlamentare de acte normative, care au avut ca obiectiv introducerea cotelor de gen. Una dintre ele modifică și completează Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Centrale Permanente, cu modificările și completările ulterioare, cu scopul de a introduce o cotă de gen minimă de 30% atât în cazul femeilor, cât și al bărbaților, care să se constituie într-o condiție pentru validarea listelor de candidați la alegerile parlamentare. Cea de-a doua, modifică și completează Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, cu scopul de a introduce cotă de gen minimă de 30% atât în cazul femeilor, cât și al bărbaților, care să se constituie într-o condiție pentru validarea listelor de candidați la alegerile locale.

Arii de intervenție și obiectivele specifice ale Strategiei:

1. EDUCAȚIA

1.1. Creșterea gradului de conștientizare a copiilor și tinerilor cu privire la prevederile legale din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați

1.2. Combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor

2. SĂNĂTATE

2.1. Sănătatea sexuală și reproductivă a femeilor și bărbaților

3. PIAȚA MUNCII

3.1. Încurajarea antreprenorialului în rândul femeilor și tinerilor proveniți din medii defavorizate

3.2. Îmbunătățirea situației femeilor pe piața muncii

3.3. Concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată

4. PARTICIPAREA ECHILIBRATĂ LA DECIZIE

4.1. Creșterea nivelului de participare a femeilor la procesul de decizie

5. ABORDAREA INTEGRATOARE DE GEN

5.1. Introducerea perspectivei de gen în politicile naționale

CAPITOLUL VI

Principii generale

Fiecare măsură cuprinsă în prezenta strategie și în planul de acțiune se subsumează următoarelor principii:

a) principiul legalității - presupune desfășurarea activităților de promovare și implementare a principiului egalității de șanse și tratament între femei și bărbați potrivit prevederilor Constituției și legislației naționale în materie, precum și prevederile acordurilor și altor documente juridice internaționale la care România este parte

b) principiul respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale - presupune respectarea demnității umane și respectului reciproc în relațiile sociale,

c) principiul nediscriminării și egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați - presupune nediscriminarea și accesul egal pentru femei și bărbați la resurse prin care le este garantată dezvoltarea liberă, deplină și neîngrădită a vieții și personalității lor pe toate planurile;

d) principiul finanțării adecvate - presupune alocarea utilizarearesponsabilă a resurselor financiare pentru implementarea măsurilor identificate în vederea atingerii obiectivelor;

e) principiul descentralizării - presupune responsabilizarea și implicarea activă a autorităților publice locale în dezvoltarea acțiunilor de promovare și implementare a principiului egalității de șanse și tratament între femei și bărbați;

f) principiul abordării integrate - presupune coordonarea și cooperarea între toate instituțiile implicate;

g) principiul parteneriatului public-privat - presupune cooptarea societății civile în activitățile concrete de implementare a măsurilor de promovare și implementare a principiului egalității de șanse și tratament între femei și bărbați.

CAPITOLUL VII

Direcții de acțiune

1. EDUCAȚIA

1.1. Creșterea gradului de conștientizare a copiilor și tinerilor cu privire la prevederile legale din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați.

- a) Includerea în programa școlară a unor noțiuni privind violența de gen și egalitatea de gen;
- b) Integrarea perspectivei de gen în manualele școlare;
- c) Organizarea unei campanii de informare și sensibilizare în rândul elevilor și studenților cu privire la semnificația și importanța respectării dreptului la nediscriminare și egalitate de șanse între femei și bărbați, inclusiv a faptului că femeile și fetele cu dizabilități sunt supuse discriminărilor multiple.
- d) Organizarea unei campanii de informare și sensibilizare în rândul elevilor și studenților cu ocazia zilei de 8 mai, Ziua Egalității, evenimentul Săptămâna Egalității de șanse între femei și bărbați.

1.2. Combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor

- a) Organizarea unei campanii de sensibilizare destinată elevilor de liceu privind încurajarea alegerii unei cariere în domeniile știință, tehnologie, inginerie și matematică și în domeniile tehnologiilor informaționale și de comunicații;
- b) Organizarea unei campanii de sensibilizare și promovare a rolului și importanța dezvoltării abilităților non - cognitive la adolescenți cu accent pe eliminarea stereotipurilor, prejudecăților și a tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și a fetelor, inclusiv a formelor de discriminare multiplă cu care se confruntă femeile și fetele cu dizabilități.

2. SĂNĂTATE

2.1. Sănătatea sexuală și reproductivă a femeilor și bărbaților

- a) Campanii de informare privind importanța educației pentru sănătatea reproducerii din perspectiva prevenirii și combaterii abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate (sexuale și reproductive) și a prevalenței crescute a mortalității infantile, mortalității materne, cancerului de sân și sarcinilor la adolescente, precum și a lipsei educației sexuale în școli, mai ales în rândul grupurilor vulnerabile și anume, femei rom, femei cu dizabilități, femei migrante, femei cu HIV/SIDA, femei în vârstă și femei fără adăpost.”
- b) Campanii de informare și conștientizare privind importanța screening-ului prenatal, a cancerului de col uterin și a cancerului la sân.

3. PIAȚA MUNCII

3.1. Încurajarea antreprenorialului în rândul femeilor și tinerilor proveniți din medii defavorizate

- a) organizarea de campanii de sensibilizare în vederea încurajării femeilor cu privire la importanța dezvoltării propriei afaceri, atât în mediul urban cât și în mediul rural;

b) organizarea unei campanii social-media privind segregarea profesioniștilor femei/bărbați pe piața muncii, a hărțuirii, hărțuirii sexuale și discriminării de gen, inclusiv în cazul fetelor și femeilor cu dizabilități;

c) organizarea de conferințe la nivel național/internațional cu titlul: Dezvoltarea capacităților antreprenoriale în rândul femeilor din mediul rural.

3.2. Îmbunătățirea situației femeilor pe piața muncii

a) organizarea unei campanii de informare privind combaterea situațiilor de vulnerabilitate a femeilor pe piața muncii inclusiv în cazul fetelor și femeilor cu dizabilități;

b) organizarea de campanii de promovare a importanței respectării principiului egalității de șanse între femei și bărbați în procesul de recrutare și ocupare, în domeniul public și privat.

3.3. Concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată

a) organizarea de campanii, acțiuni și măsuri privind creșterea implicării bărbaților/taților în viața de familie;

b) consolidarea și îmbunătățirea cadrului legislativ privind crearea unor mecanisme de sprijin a părinților și de asigurare a unui echilibru între viața de familie și cea profesională, implementare;

c) organizarea de campanii referitoare la importanța conștientizării tinerelor familii cu privire la reinsertia pe piața forței de muncă și cursuri pentru tineri părinți;

d) încurajarea încheierii de contracte de muncă cu timp flexibil și a tele - muncii pentru părinți (munca la distanță);

e) organizarea de campanii cu privire la conștientizarea aplicării instrumentelor de lucru alternative, respectiv muncă cu timp flexibil și a tele - muncii pentru părinți (munca la distanță).

4. PARTICIPAREA ECHILIBRATĂ LA DECIZIE

4.1. Creșterea nivelului de participare a femeilor la procesul de decizie

a) realizarea de analize privind participarea echilibrată a femeilor și a bărbaților în pozițiile de decizie din administrația publică centrală;

b) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile prezidențiale;

c) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile locale;

d) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile parlamentare;

e) susținerea inițiativelor de adoptare a măsurilor afirmative privind creșterea numărului de femei în procesul de decizie politic sau economic;

f) dezvoltarea inițiativelor de adoptare a măsurilor afirmative privind creșterea numărului de femei în operații și misiuni la toate nivelurile din domeniul forțelor armate;

g) organizarea de campanii de sensibilizare cu privire la importanta prezentei femeilor în managementul companiilor listate la BURSA de Valori București (BVB);

h) realizarea unui studiu cu privire la includerea în Codul de Governanță Corporativă revizuit, a unor reglementări menite să reducă decalajul existent între ponderea femeilor și bărbaților din cadrul CA ale companiilor din România cotate la BVB;

i) organizarea de sesiuni de informare / formare pentru creșterea participării femeilor în procesul de decizie politic, public și privat.

5. ABORDAREA INTEGRATOARE DE GEN

5.1. Introducerea perspectivei de gen în politicile naționale

a) elaborarea unei metodologii unitare privind abordarea integratoare de gen în politicile și programele naționale;

b) consolidarea și îmbunătățirea cadrului legislativ privind organizarea și funcționarea COJES-urilor;

c) implicarea activă a Comisiei naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (CONES) în implementarea și multiplicarea tuturor activităților din Strategie și Planul general de acțiuni;

d) formarea unei rețele naționale de experți în domeniul egalității de șanse;

e) capacitatea ONG-urilor de a se implica în formularea și promovarea de propuneri alternative la politicile publice inițiate de Guvern în domeniul bugetării de gen.

6. MONITORIZARE

6.1. Raportarea anuală a gradului de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați

a) monitorizarea măsurilor cuprinse în Planul operațional de acțiuni.

6.2. Evaluarea finală a Pilonului Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați

a) realizarea unei analize privind îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterii violenței domestice 2018-2021- Pilonul Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați.

CAPITOLUL VIII

Rezultate așteptate și indicatori

1. EDUCAȚIA

1.1. Creșterea gradului de conștientizare a copiilor și tinerilor cu privire la prevederile legale din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați

a) includerea în programa școlară a unor noțiuni privind violența de gen și egalitatea de gen
Indicatori:

- ordin al ministrului educației naționale privind includerea în curriculumul școlar a unor noțiuni privind violența de gen și egalitatea de gen.

b) Integrarea perspectivei de gen în manualele școlare

Indicatori:

- elaborarea unor termeni de referință privind introducerea perspectivei de gen în procesul de elaborare a manualelor școlare.

c) organizarea unei campanii de informare și sensibilizare în rândul elevilor și studenților cu privire la semnificația și importanța respectării dreptului la nediscriminare și egalitate de șanse între femei și bărbați, inclusiv a faptului că femeile și fetele cu dizabilități sunt supuse discriminărilor multiple

Indicatori:

- numărul de școli și universități cuprinse în campania de sensibilizare;
- numărul de elevi și studenți care participă la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare;
- numărul de materiale informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare.

d) organizarea unei campanii de informare și sensibilizare în rândul elevilor și studenților cu ocazia zilei de 8 mai, Ziua Egalității, evenimentul Săptămâna Egalității de șanse între femei și numărul de școli și universități cuprinse în campania de sensibilizare

- numărul de școli și universități cuprinse în campania de sensibilizare
- numărul de elevi și studenți care participă la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare;
- numărul de materiale informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare.

1.2. Combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor

a) organizarea unei campanii de sensibilizare destinată elevilor de liceu privind încurajarea alegerii unei cariere în domeniile știință, tehnologie, inginerie și matematică și în domeniile tehnologiilor informaționale și de comunicații

Indicatori:

- numărul de școli cuprinse în campania de sensibilizare;
- numărul de elevi care participă la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare;
- numărul de materiale informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare.

b) organizarea unei campanii de sensibilizare și promovare a rolului și importanța dezvoltării abilităților non - cognitive la adolescenți cu accent pe eliminarea stereotipurilor, prejudecăților și a tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și a fetelor inclusiv a formelor de discriminare multiplă cu care se confruntă femeile și fetele cu dizabilități

Indicatori:

- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare;

- numărul de programe de formare privind dezvoltarea abilităților non-cognitive, care includ atât dimensiunea personală (stima de sine, auto-eficacitatea, autocontrolul, motivația, creativitatea) cât și dimensiunea socială (abilități sociale și civice).

2. SĂNĂTATE

2.1. Sănătatea sexuală și reproductivă a femeilor și bărbaților

a) campanii de informare privind importanța educației pentru sănătatea reproducerii din perspectiva prevenirii și combaterii abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate (sexuale și reproductive), inclusiv pentru fetele și femeile cu dizabilități.

Indicatori:

- număr de evenimente/campanii informare, educare, conștientizare organizate și desfășurate la fiecare nivel (național, respectiv local);
- cost mediu estimat/eveniment/campanie;
- număr parteneriate instituționale funcționale la nivel local;
- număr beneficiari, femei/bărbați.

b) campanii de informare și conștientizare privind importanța screening-ului prenatal, a cancerului de col uterin și a cancerului la sân

Indicatori:

- număr de evenimente/campanii informare, educare, conștientizare: organizate și desfășurate la fiecare nivel (național, respectiv local);
- cost mediu estimat/eveniment/campanie;
- număr parteneriate instituționale funcționale la nivel local;
- număr beneficiari, femei/bărbați.

3. PIAȚA MUNCII

3.1. Încurajarea antreprenorialului în rândul femeilor și tinerilor proveniți din medii defavorizate

a) organizarea de campanii de sensibilizare în vederea încurajării femeilor cu privire la importanța dezvoltării propriei afaceri, atât în mediul urban cât și în mediul rural

Indicatori:

- numărul de campanii realizate;
- numărul femeilor și bărbaților participanți din mediul urban;
- numărul femeilor și bărbaților participanți din mediul rural;

numărul de materiale informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare.

b) organizarea unei campanii social-media privind segregarea profesioniștilor femei/bărbați pe piața muncii muncii a hărțuirii, hărțuirii sexuale și discriminării de gen, inclusiv în cazul fetelor și femeilor cu dizabilități

Indicatori:

- 1 campanie/an;
- numărul de participanți la campaniile de informare;

- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare;
  - numărul materialelor informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare
- c) organizarea de conferințe la nivel național/internațional cu titlul: Dezvoltarea capacităților antreprenoriale în rândul femeilor din mediul rural

Indicatori

- o conferință/an la nivel național/internațional
- numărul de participanți la conferință;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea lucrărilor conferinței.

3.2. Îmbunătățirea situației femeilor pe piața muncii

a) organizarea unei campanii de informare privind combaterea situațiilor de vulnerabilitate a femeilor pe piața muncii inclusiv în cazul fetelor și femeilor cu dizabilități Indicatori:

- 1 campanie/an;
- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare.

b) organizarea de campanii de promovare a importanței respectării principiului egalității de șanse între femei și bărbați în procesul de recrutare și ocupare, în domeniul public și privat

Indicatori:

- 1 campanie/an;
- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare.

3.3. Concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată

a) organizarea de campanii, acțiuni și măsuri privind creșterea implicării bărbaților/taților în viața de familie

Indicatori:

- 1 campanie/an;
- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare.

b) consolidarea și îmbunătățirea cadrului legislativ privind crearea unor mecanisme de sprijin a părinților și de asigurare a unui echilibru între viața de familie și cea profesională, implementare, Indicatori:

- modificarea și completarea actului normativ privind crearea unor mecanisme de sprijin a părinților pentru concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată.

c) organizarea de campanii referitoare la importanța conștientizării tinerelor familii cu privire la reinsertia pe piața forței de muncă și cursuri pentru tineri părinți.

Indicatori:

1 campanie/an;

- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare.
- numărul de materiale informative elaborate și distribuite în cadrul campaniilor de informare.

d) încurajarea încheierii de contracte de muncă cu timp flexibil și a tele - muncii pentru părinți(munca la distanță).

Indicatori

- modificarea și completarea actului normativ privind crearea unor mecanisme de sprijin a părinților pentru concilierea vieții profesionale cu viața de familie și cea privată.

e) organizarea de campanii cu privire la conștientizarea aplicării instrumentelor de lucru alternative , respectiv muncă cu timp flexibil și a tele - muncii pentru părinți(munca la distanță)

Indicatori

- 1 campanie/an;
- numărul de participanți la campaniile de informare;
- numărul de parteneri cooptați în desfășurarea campaniilor de informare.

4. PARTICIPAREA ECHILIBRATĂ LA DECIZIE

a) realizarea de analize privind participarea echilibrată a femeilor și a bărbaților în pozițiile de decizie din administrația publică centrală.

Indicatori:

- 1 analiză privind participarea echilibrată a femeilor și a bărbaților în pozițiile de decizie din administrația publică centrală;
- completarea bazei de date anuale privind femeile și bărbații în poziții de decizie din administrația publică centrală;
- 1 analiză privind poziționarea României în baza de date a Comisiei Europene privind echilibrul de gen în poziții de decizie în administrația publică centrală.

b) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile prezidențiale

Indicatori:

- 1 analiză privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile prezidențiale.

c) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile locale

Indicatori:

- 1 analiză privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile locale.

d) realizarea unei analize privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile parlamentare

Indicatori:

- 1 analiză privind participarea femeilor și a bărbaților la alegerile parlamentare.

e) susținerea inițiativelor de adoptare a măsurilor afirmative privind creșterea numărului de femei în procesul de decizie politic sau economic

Indicatori:

- Numărul de inițiative susținute.

f) dezvoltarea inițiativelor de adoptare a măsurilor afirmative privind creșterea numărului de femei în operații și misiuni la toate nivelurile din domeniul forțelor armate.

Indicatori

- numărul de materiale de instruire distribuite în unități, în timpul pregătirii acțiunilor militare (manuale, ghiduri, instrucțiuni) pentru :

1. protecția, drepturile și nevoile femeilor;

2. importanța implicării femeilor în operații și misiuni;

3. atenționarea culturală în programele de instruire naționale și de dislocare, care să asigure înțelegerea adecvată a contextului de gen din aria de operații;

g) organizarea de campanii de sensibilizare cu privire la importanța prezentei femeilor în managementul companiilor listate la BURSA de Valori București (BVB).

Indicatori

- numărul de campanii realizate

- numărul femeilor în managementul companiilor listate

h) realizarea unui studiu cu privire la includerea în Codul de Governanță Corporativă revizuit, a unor reglementări menite să reducă decalajul existent între ponderea femeilor și bărbaților din cadrul CA ale companiilor din România cotate la BVB.

Indicatori

- realizarea unui studiu/analize

- numărul femeilor în managementul companiilor listate

i) organizarea de sesiuni de informare/formare pentru creșterea participării femeilor în procesul de decizie politic, public și privat.

Indicatori

- 1 sesiune de informare/formare/an la nivel național;

- numărul de participanți la sesiunile de informare

5. ABORDAREA INTEGRATOARE DE GEN

5.1. Introducerea perspectivei de gen în politicile naționale

a) elaborarea unei metodologii unitare privind abordarea integratoare de gen în politicile și programele naționale

Indicatori:

- numărul de instrumente elaborate privind modalitatea de implementare a abordării integrate de gen;
- cel puțin o analiză a impactului de gen a politicilor publice.

b) consolidarea și îmbunătățirea cadrului legislativ privind organizarea și funcționarea COJES-urilor

Indicatori:

- modificarea și completarea actului normativ privind organizarea și funcționarea COJES.

c) implicarea activă a Comisiei naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (CONES) în implementarea și multiplicarea tuturor activităților din Strategie și Planul general de acțiuni

Indicatori:

- numărul reuniunilor CONES în cadrul cărora se discută și se decide implementarea activităților din cadrul Strategiei naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați pentru perioada 2018 - 2021;
- numărul activităților derulate de membrii CONES în vederea implementării activităților din Strategia națională;
- numărul de activități cuprinse în Planul general de acțiuni multiplicat la nivelul fiecărei instituții reprezentate în CONES.

d) formarea unei rețele naționale de experți în domeniul egalității de șanse

Indicatori:

- numărul experților care fac parte din rețea.

e) capacitarea ONG-urilor de a se implica în formularea și promovarea de propuneri alternative la politicile publice inițiate de Guvern în domeniul bugetării de gen

Indicatori

- alocarea corespunzătoare a resurselor financiare ținând cont de dimensiunea de gen

6. MONITORIZARE

6.1. Raportarea anuală a gradului de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați

a) monitorizarea măsurilor cuprinse în Planul operațional de acțiuni

Indicatori:

- elaborarea unei proceduri de raportare și monitorizare a datelor;
- 1 raport anual privind gradul de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați.

6.2. Evaluarea finală a Pilonului Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați

a) realizarea unei analize privind îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterii violenței domestice 2018-2021- Pilonul Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați.

Indicatori:

- o analiză privind îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterii violenței domestice 2018-2021- Pilonul Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați.

CAPITOLUL IX

Finanțare

Activitățile prevăzute în Strategia națională privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2018-2021 și a Planului operațional privind implementarea strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterii violenței domestice 2018-2021 se finanțează conform prevederilor legale în vigoare din următoarele surse:

- bugetul de stat;
- fonduri externe nerambursabile;

CAPITOLUL X

Proceduri de monitorizare, evaluare

În conformitate cu prevederile Legii nr. 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și cu legislația secundară în domeniu, implementarea prezentei strategii și a Planului operațional privind implementarea strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterii violenței domestice 2018-2021 se va realiza în coordonarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați.

Monitorizarea și evaluarea implementării prezentei strategii și a Planului general de acțiuni se vor realiza de către ANES, potrivit Hotărârii Guvernului nr. 177/2016.

Aceste activități se vor desfășura pe toată perioada de implementare și vor include atât colectarea, prelucrarea și analiza datelor de monitorizare, progresele înregistrate, cât și implementarea strategiei, identificarea și corectarea problemelor practice apărute în aplicarea politicilor din domeniul egalității de șanse, precum și creșterea gradului de cunoaștere, înțelegere

și implementare a măsurilor privind asigurarea respectării și realizării egalității de șanse între femei și bărbați.

Stadiul implementării strategiei va fi evaluat pe baza unor rapoarte de monitorizare elaborate anual de către Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, în urma raportărilor efectuate de către toate instituțiile cu responsabilități în domeniu. Autoritățile și instituțiile publice cu responsabilități în implementarea Planului general de acțiuni pe perioada 2018 - 2021 vor elabora și vor transmite un raport anual cu privire la stadiul de îndeplinire a acțiunilor care le revin potrivit domeniilor specifice de competență.

De asemenea, evaluarea impactului strategiei se va realiza prin raportarea la indicatorii stabiliți în Planul general de acțiuni pe perioada 2018 - 2021.

Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați va asigura mediatizarea Strategiei, precum și diseminarea informațiilor relevante și bunele practici identificate în domeniu.

Pilonul Prevenirea și combaterea violenței domestice

CAPITOLUL I - Introducere

Violența domestică este larg răspândită în societatea contemporană, la nivelul tuturor categoriilor sociale și adânc înrădăcinată, cu efecte grave asupra sănătății, calității vieții și bunăstării victimelor și familiilor lor.

Acest flagel este nu numai o problemă socială și de sănătate publică, dar, în egală măsură și o problemă a nerespectării și a încălcării drepturilor omului, complexitatea ei solicitând intervenția activă și directă a autorităților naționale responsabile, atât în ceea ce privește acordarea măsurilor de sprijin diversificate, a protecției integrității personale a victimelor, cât și protejarea intereselor lor sociale comune, precum libertatea și demnitatea persoanei. Cu atât mai mult, această problemă majoră de sănătate publică trebuie să fie foarte bine înțeleasă de către toți factorii responsabili și impune condiția existenței coeziunii și implicării active a tuturor profesioniștilor cu atribuții în domeniu.

Intervențiile factorilor de decizie în acest domeniu trebuie să ia în considerare o serie de constante sociale importante care compun imaginea de ansamblu a fenomenului. Astfel, constantele sociale determinate de violența domestică sunt numeroase: maladii fizice și psihice, frecvente consultații, spitalizări și incapacitate temporară de muncă, consum ridicat de medicamente, precum și accesarea altor servicii de sănătate și de asistență socială. În contextul unei destructurări accentuate ale valorilor și relațiilor familiale, prevenirea violenței domestice devine o prioritate și o necesitate stringentă care trebuie dublată de aplicarea unor măsuri adecvate de protecție pentru categorii sociale vulnerabile care se confruntă cu aceste situații în cadrul familial: copii, femei, persoane vârstnice.

Unul dintre locurile în care poate apărea violența de gen este familia și de aceea violența de gen intersectează violența domestică. Potrivit prevederilor art. 3 lit.d) din cuprinsul Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, numită Convenția de la Istanbul, ratificată de către România prin Legea nr. 30/2016, violența de gen reprezintă violența care este direcționată împotriva unei femei pentru că ea este o femeie sau care afectează femeile în mod disproporționat.

Violența de gen aduce, de asemenea, o gravă atingere democrației, pornind de la premisa că femeile supuse violențelor reprezintă o categorie ale cărei șanse de a participa la viața socială și profesională sunt semnificativ reduse, pe măsură ce viața de familie își pierde funcția de a oferi membrilor acesteia securitatea de care ei au nevoie. Familia este locul în care se observă frecvența cea mai mare de violențe îndreptate împotriva unor categorii sociale aflate într-un grad ridicat de vulnerabilitate, fie că această violență este îndreptată împotriva femeilor, copiilor sau persoanelor în vârstă. Aceste tipuri de violențe, deseori lipsite de vizibilitate, se dezvoltă potrivit unui ciclu în care cele două caracteristici determinante, intensitatea și frecvența, cresc odată cu trecerea timpului. Violența domestică afectează grav relațiile sociale și lipsa unor măsuri adecvate pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen generează costuri sociale și financiare pentru

sistemul public de sănătate, sistemul de protecție socială și asistență socială, domeniul ordine publică și siguranță, justiție, sistemul penitenciar.

Mai mult decât atât, fenomenul violenței domestice afectează în mod profund progresul general în dezvoltare și generează mari pierderi care au consecințe negative, nu numai pentru generația actuală ci și pentru cele viitoare.

CAPITOLUL II

Informații generale relevante

În țara noastră, importanța pe care statul român o acordă problematicii violenței în familie se reflectă, fără echivoc, în dispozițiile art. 1 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată, cu modificările și completările ulterioare: “(1) Ocrotirea și sprijinirea familiei, dezvoltarea și consolidarea solidarității familiale, bazată pe prietenie, afecțiune și întraajutorare morală și materială a membrilor familiei, constituie un obiectiv de interes național. (2) Prevenirea și combaterea violenței în familie fac parte din politica integrată de ocrotire și sprijinire a familiei și reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. (3) Statul român, prin autoritățile competente, elaborează și implementează politici și programe destinate prevenirii și combaterii violenței în familie, precum și protecției victimelor violenței în familie.” La nivel național, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES) este instituția de specialitate a administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Muncii și Justiției Sociale, care exercită funcțiile de strategie, reglementare, reprezentare și autoritate de stat în domeniul violenței în familie, cu atribuții în elaborarea, coordonarea și aplicarea strategiilor și politicilor Guvernului în domeniul violenței în familie, în conformitate cu prevederile Ordonanței Guvernului nr. 6/2015 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003.

O altă responsabilitate importantă a ANES este coordonarea procesului de implementare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Convenția a fost adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei la data de 7 aprilie 2011, iar România a semnat documentul la data de 27 iunie 2014, la Strasbourg. Prin semnarea și ratificarea Convenției, România a transmis un important semnal pozitiv privind angajamentul ferm de a respecta și de a promova o serie de măsuri prin care să se asigure o prevenție și o combatere adecvată a fenomenului violenței.

Convenția de la Istanbul reprezintă instrumentul juridic internațional cel mai cuprinzător care abordează violența din perspectiva unei violări grave a drepturilor omului.

Prevederile Convenției de la Istanbul definesc “violența domestică” ca fiind toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima.

Totodată, în înțelesul Convenției de la Istanbul, “violența împotriva femeilor” reprezintă o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și înseamnă toate

acțiunile de violență de gen care rezultă în, sau care sunt probabile a rezulta în vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată.

Prin noțiunea de “violență de gen” reglementată de Convenția de la Istanbul se înțelege fapta de violență direcționată împotriva unei femei sau, după caz, a unui bărbat, motivată de apartenența de sex. Violența de gen împotriva femeilor sau violența împotriva femeilor este violența care afectează femeile în mod disproportionat. Violența de gen cuprinde, fără a se limita însă la acestea, următoarele fapte: violența domestică, violența sexuală, mutilarea genitală a femeilor, căsătoria forțată, avortul forțat și sterilizarea forțată, hărțuirea sexuală, traficul de ființe umane și prostituția forțată.

Convenția recomandă fundamentarea politicii părților în mod cuprinzător și coordonat, în vederea prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență domestică, în special printr-o coordonare foarte bună la cel mai înalt nivel, precum și prin elaborarea unei noi strategii multianuale de prevenire și pedepsire a actelor de violență domestică. În conformitate cu prevederile Convenției, care vor fi implementate în legislația internă, direcțiile de acțiune din cadrul prezentei strategii se vor orienta pe: dezvoltarea de servicii sociale adecvate nevoilor victimelor și agresorilor, dezvoltarea de instrumente de lucru utile pentru toți profesioniștii care intră în contact direct cu victimele și/sau cu agresorii, formarea specialiștilor din diferite domenii (asistență socială, administrație locală, justiție, sănătate, educație).

În domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, prin adoptarea legislației primare, respectiv Legea nr. 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, s-a asigurat armonizarea legislativă cu reglementările internaționale și comunitare în materie. Astfel, la nivel internațional a fost avută în vedere transpunerea prevederilor Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW) ratificată de către țara noastră la data de 7 ianuarie 1982.

A. Violența domestică în România - indicatori de percepție și statistici oficiale

Conform Raportului Studiului al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) din anul 2014 “Violența împotriva femeilor: în fiecare zi și în orice loc” sunt evidențiate rezultatele celui mai cuprinzător studiu din lume realizat până în prezent cu privire la violența împotriva femeilor, fiind relevată amploarea abuzurilor suferite de femei în mediul familial, la serviciu, în spațiul public și în mediul on-line. Conform studiului, cele mai multe femei care recunosc că sunt afectate de violență fizică și sexuală sunt în țări ca Finlanda, Danemarca și Letonia. România se află în eșantionul al doilea: 30% dintre femei spun că au fost afectate de violența fizică sau sexuală la un moment dat în viață după vârsta de 15 ani, încadrându-se în media la nivel european. Astfel, 24% dintre femeile din România au suferit violență din partea partenerului și 14% dintre femeile din România au suferit violență din partea unei alte persoane decât partenerul.

Legat de experiența de violență în copilărie, un procent de 24% dintre femeile din România spun că au fost supuse la violență fizică sau sexuală de către un adult înainte de vârsta de 15 ani. Violența psihologică afectează între 30 și 39% dintre femei. 6% dintre femei au suferit violență

sexuală din partea partenerului sau a unei alte persoane, în 97% dintre cazurile de violență sexuală agresorul fiind bărbat.

Dacă în Europa, în medie 55% dintre femei au trăit o formă de hărțuire sexuală, în România doar 11% dintre respondente au recunoscut că au suferit hărțuire sexuală. În ceea ce privește hărțuirea (stalking-ul), aceasta este adesea asociată cu separarea de partener, media la nivel european fiind de 18%, în timp ce în România doar 8% dintre respondente au afirmat această asociere.

Studiul amintit a făcut pentru prima oară posibilă o comparație între țările Uniunii Europene, însă, în acest context, trebuie avute în vedere diferențele culturale, care fac ca în anumite țări să fie mai acceptabil ca femeile să vorbească altor persoane despre experiențele lor de violență și nivelul de egalitate de gen din societate care, cu cât este mai mare, cu atât tăcerea din jurul violenței împotriva femeilor este mai redusă, întrucât femeile recunosc situațiile de violență își cunosc drepturile și au încredere să abordeze în mod deschis problema violenței, fiind convinse că acest lucru nu le va pune în pericol întrucât există mecanisme legale care le protejează.

Prin prisma diferențelor culturale, rezultatele studiului indică faptul că femeilor din România le lipsește încrederea de a aborda în mod deschis problema violenței. Astfel, 77% dintre femeile din România cred că violența împotriva femeilor este răspândită și foarte răspândită. 28% dintre femei cunosc victime ale violenței în cercul de rude și prieteni. Cu toate acestea, doar 47% dintre femei știu de existența unei legi care protejează femeile împotriva violenței domestice în România. 74% dintre femei nu cunoșteau niciun serviciu de suport specializat. Doar 17% dintre respondente au afirmat că au apelat la poliție în urma celui mai sever incident de violență suferit vreodată și doar 1% la serviciile sociale, în timp ce media de adresare către poliție și servicii de suport la nivel european este de 33%.

Studiul FRA subliniază că factorii de decizie trebuie să recunoască amploarea violenței împotriva femeilor și să se asigure că măsurile adoptate corespund și în practică, nu doar pe hârtie, nevoilor și drepturilor tuturor victimelor violenței împotriva femeilor.

Un ultim sondaj de opinie asupra violenței în familie, realizat în luna martie 2017, în cadrul proiectului „Campanie națională de conștientizare și informare publică privind violența în familie” implementat de Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați și finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian, în cadrul „Programului - RO20 Violența domestică și violență bazată pe deosebirea de sex”, a evidențiat faptul că un procent semnificativ din populație, respectiv 78%, este familiarizat cu existența unui instrument juridic care reglementează violența în familie.

La nivelul mentalităților suntem încă departe de obiectivul „toleranță zero față de violența domestică”, promovat de Uniunea Europeană și susținut de Guvernul României. Rezultatele înregistrate evidențiază necesitatea continuării campaniilor de conștientizare și înțelegere a populației asupra consecințelor grave ale violenței domestice pentru a crește intoleranța față de acest tip de violență și a determina o reacție de respingere din partea societății.

În comparație cu datele existente la nivelul Uniunii Europene, populația din România este semnificativ mai îngăduitoare față de violența în familie, în toate formele acesteia.

Toleranța ridicată față de violența domestică, împreună cu vehicularea clișeele referitoare la violență, generează, în multe cazuri, considerarea comportamentului violent ca un comportament normal. În consecință, comportamentul violent deghizat în normalitate se transmite de la o generație la alta.

Raportul anual al Comisiei Europene pentru anul 2016 privind aplicarea Cartei drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene informează cu privire la modul în care se utilizează aceasta, cât și progresele înregistrate.

În ceea ce privește progresele înregistrate la nivelul Uniunii Europene, în domeniul violenței împotriva femeilor și violența domestică, este de remarcat influența puternică la nivel european și național a Convenției de la Istanbul. În acest sens, în cursul anului 2016, Uniunea Europeană s-a concentrat pe ratificarea Convenției, existând progrese la nivelul statelor membre, state care fie au ratificat Convenția, fie au pus în aplicare dispozițiile acesteia.

FRA, în Raportul privind drepturile fundamentale 2016, a solicitat Statelor Membre să semneze, să ratifice și să pună în aplicare în mod eficient Convenția de la Istanbul.

În acest sens, raportul reține că în anul 2016 trei state membre au semnat Convenția (Bulgaria, Republica Cehă și Letonia) și două state membre au ratificat Convenția - Belgia și România.

Totodată, în mai multe State Membre - printre care Bulgaria, Croația, Grecia, Luxemburg și România, au fost constituite grupuri de lucru pentru a identifica nevoile precise pentru reforma legislativă, în scopul de a pune în aplicare și a îndeplini cerințele Convenției de la Istanbul, iar în Cipru guvernul a comandat studii în același scop.

De asemenea, Raportul Woman Against Violence Europe (WAVE) 2015 - rețea de organizații neguvernamentale din Europa care acționează în domeniul combaterii violenței împotriva femeilor și copiilor, se concentrează asupra serviciilor specializate de sprijin pentru femei, precum și asupra activităților organizațiilor de femei în domeniul rețelelor, prevenirii și formării, precum și asupra experiențelor femeilor pe tot parcursul timpului în care caută ajutor (parcurs care este adesea dificil și care seamănă cu o cursă cu obstacole).

Raportul WAVE 2015 abordează, de asemenea, necesitatea unor politici cuprinzătoare și coordonate, punerea lor în aplicare, monitorizarea și evaluarea acestora, precum și implicarea ONG-urilor care joacă un rol important în acest domeniu.

Este evident că țările în care există ONG-uri ale femeilor și care lucrează în strânsă colaborare cu acestea, au avut mai mult succes în abordarea problemei violenței de gen și în protejarea și sprijinirea victimelor.

Raportul WAVE 2015 oferă informații actualizate cu privire la serviciile specializate de sprijin pentru femeile victime ale violenței bazate pe gen în 46 de țări europene, inclusiv în cele 28 de State Membre ale Uniunii Europene.

Raportul 2015 are un domeniu de aplicare mai larg și, în plus față de informațiile privind liniile telefonice naționale de urgență pentru femei - Helplines - și adăposturile pentru femei, raportul include informații cu privire la serviciile de asistență non-rezidențiale pentru femeile care au fost victime ale violenței pe motive de gen.

Față de raportul din anul anterior, se indică faptul că încă 3 țări au disponibile linii telefonice de urgență naționale pentru femei și anume: România, Slovacia și Muntenegru. România are linie telefonică de urgență națională pentru femei începând din data de 25 noiembrie 2015. Țara noastră face parte din cele 10 State Membre ale Uniunii Europene (raportat la nr. de 28 SM) care au linii telefonice de urgență naționale pentru femei - Helpline, care sunt atât gratuite cât și funcționale nonstop -24/7.

Cu privire la necesarul de cazare în adăposturi pentru femei (cazare, considerată prin Convenția de la Istanbul a fi serviciul minim necesar a fi furnizat) resursele nu sunt distribuite uniform în toată Europa și sunt concentrate în mare parte, în cele 28 de State Membre ale Uniunii Europene. În Statele Membre ale Uniunii Europene care au aderat după 2004 încă lipsesc aproape trei sferturi din necesarul de paturi pentru adăposturi. Una dintre recomandările esențiale vizează standardul minim de 1 loc în serviciile specializate pentru femei (adăposturi) la 10.000 de locuitori, iar acesta ar trebui să fie îndeplinit de către toate țările Uniunii Europene (conform Recomandării PE din 2014). România a făcut progrese semnificative în perioada 2014-2015 în ceea ce privește numărul de locuri lipsă în adăposturi, de la $\frac{3}{4}$ lipsă la doar $\frac{1}{2}$ lipsă. Una dintre recomandările esențiale vizează standardul minim de 1 loc în serviciile specializate pentru femei (adăposturi) la 10.000 de locuitori, iar acesta ar trebui să fie îndeplinit de către toate țările Uniunii Europene (conform Recomandării PE din 2014).

Totodată, potrivit informațiilor furnizate de către Ministerul Justiției, din perspectiva rezultatelor atinse în cadrul proiectelor susținute prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009 - 2014, prin 8 dintre proiectele implementate au fost susținute 11 centre pentru victimele violenței domestice prin reabilitarea, renovarea, construirea și dotarea acestora, creându-se astfel 110 locuri în adăposturi pentru victimele violenței domestice și fiind furnizate, pe durata implementării proiectelor, servicii specializate către aproximativ 1075 de victime; totodată, în ceea ce privește agresorii, în cadrul proiectului "Soluții integrate pentru violența în familie", implementat de Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare, a fost înființat un centru de consiliere pentru agresori în municipiul Baia Mare prin amenajarea și dotarea unui spațiu pus la dispoziție de SPAS Baia Mare.

La nivel național datele statistice în domeniul violenței domestice au un caracter eterogen care îngreunează cunoașterea reală a dimensiunii fenomenului.

Numărul total al cazurilor de violență domestică, care au beneficiat la cerere de servicii sociale, centralizate în perioada 2009 - 2016, la nivelul Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES) din cadrul Ministerului Muncii și Justiției Sociale, este evidențiat astfel: anul 2009 - 12.461 cazuri, anul 2010 - 11.592 cazuri, anul 2011 - 12.205 cazuri, anul 2012 - 14.376 cazuri, anul 2013 - 15.358 cazuri, anul 2014 - 11.598 cazuri, 2015 - 12.273 cazuri, anul 2016 - 13.019 cazuri.

Referitor la evoluția fenomenului violenței domestice în ultimii ani, se constată că în anul 2015 numărul cazurilor de violență domestică a crescut cu 5,81 5,82% față de anul 2014, iar în anul 2016 s-a înregistrat o creștere de 6,10% față de anul 2015.

Din datele centralizate de către ANES, la nivel național, se constată în ultimii trei ani o creștere a fenomenului violenței domestice de la an la an.

Datele menționate mai sus nu prezintă însă dimensiunea reală a fenomenului, ci doar numărul victimelor violenței domestice, beneficiare ale serviciilor sociale, înregistrate și centralizate la nivel național de către ANES, extrase din rapoartele înaintate de către direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului (DGASPC), instituții aflate în subordinea consiliilor județene și ale consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București. În aceste cazuri, victimele, în funcție de nevoile fiecăreia, au beneficiat de servicii de găzduire, hrană, asistență medicală și îngrijire, consiliere psihologică și consiliere juridică. În urma cartografierii serviciilor sociale existente pentru prevenirea și combaterea violenței domestice se poate constata cu ușurință faptul că acestea nu sunt suficiente și nu sunt dezvoltate într-o distribuție geografică adecvată

nevoilor identificate, neputând asigura accesul facil și asistență tuturor victimelor/agresorilor. Astfel, la nivel național există un număr total de 95 servicii sociale.

Un indicator relevant pentru acest domeniu îl reprezintă și numărul de inculpați trimiși în judecată în cauze care privesc fapte ce se circumscriu cazuisticii violenței domestice, conform raportului privind activitatea desfășurată de Ministerul Public în anii 2009 - 2016 și care evidențiază următoarele:

- În anul 2009 s-a înregistrat un număr de 444 de inculpați trimiși în judecată, adică 0,9% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2010 s-a înregistrat un număr de 483 de inculpați trimiși în judecată, adică 0,8% din totalul celor trimiși în judecată.
- În anul 2011 s-a înregistrat un număr de 469 de inculpați trimiși în judecată în anul respectiv, ceea ce reprezintă 0,8% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2012 s-a înregistrat un număr de 440 de inculpați trimiși în judecată, adică 0,7% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2013 s-a înregistrat un număr de 1080 de inculpați trimiși în judecată, adică 1,6% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2014 s-a înregistrat un număr de 1459 de inculpați trimiși în judecată, adică 2,9% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2015 s-a înregistrat un număr de 1938 inculpați trimiși în judecată, adică 3,3% din totalul celor trimiși în judecată .
- În anul 2016 s-a înregistrat un număr de 1467 inculpați trimiși în judecată, din care: 191 pentru omor, 487 pentru lovire sau alte violențe, 33 pentru vătămare corporală, 13 pentru loviri cauzatoare de moarte, 20 pentru rele tratamente aplicate minorului, 1 pentru vătămarea fătului, 13 pentru lipsire de libertate în mod ilegal, 80 pentru viol, 8 pentru agresiune sexuală, 47 pentru acte sexuale cu un minor, 3 pentru corupere sexuală a minorilor, 566 pentru abandon de familie și 5 pentru nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului, un număr de 1822 de victime ale violenței domestice, din care 932 sunt minori .

Potrivit datelor evidențiate, în ultimii 8 ani se remarcă un număr total de 7780 de inculpați, număr care reclamă o mare implicare și responsabilizare a organelor de poliție și de cercetare penală în ceea ce privește tratamentul juridic aplicat agresorilor.

Un indicator care reflectă nivelul de gravitate al fenomenului și necesitatea stringentă a dezvoltării unor servicii și măsuri adecvate de prevenire se referă la numărul de decese ce au avut la bază fapte din sfera acestui fenomen. Conform datelor publicate pentru perioada 2009 - 2016 de către Ministerul Public numărul infracțiunilor de violență în familie săvârșite care au avut ca urmare decesul victimei se prezintă astfel: 2009 - 167 victime decedate, 2010 - 189 victime decedate, 2011 - 146 victime decedate, 2012 - 149 victime decedate, 2013 - 157 victime decedate, 2014 - 189 victime decedate, 2015 - 186 victime decedate, 2016 - 191 victime decedate. Se constată faptul că în ultimii 8 ani au fost înregistrate 1374 de decese ale victimelor infracțiunilor de violență în familie, iar această cifră impune necesitatea stringentă a dezvoltării unor măsuri adecvate în sfera prevenirii.

Totodată, din datele statistice ale Inspectoratului General al Poliției Române s-au evidențiat în anul 2015, un număr de 33.317 fapte penale sesizate pentru infracțiuni de violență domestică, din care 17.658 comise în mediul urban și 15.659 comise în mediul rural.

□ În anul 2016 a fost înregistrat un număr de 36.664 de victime ale violenței domestice (din actul de sesizare, pentru fapta principală), din care 5.721 victime adulte de sex masculin, 20.440 victime adulte de sex feminin, 5.532 minori de sex masculin și 4.971 minori de sex feminin. Un număr de 15.150 victime îi sunt autorului faptei soț/soție sau fost/ă soț/soție, un număr de 4.014 victime îi sunt autorului faptei concubin/concubină, un număr de 2.753 victime îi sunt autorului faptei părinte/tutore legal, un număr de 11.261 victime îi sunt autorului faptei fiu/fiică și un număr de 3.486 victime îi sunt autorului faptei alt grad de rudenie.

În ceea ce privește ordinul de protecție, începând cu anul 2012, de la momentul reglementării acestei instituții, datele statistice rezultate din centralizarea dosarelor aflate pe rolul instanțelor judecătorești, având ca obiect cereri de emitere a ordinelor de protecție, se prezintă astfel:

- Anul 2012: 472 dosare înregistrate, 297 dosare soluționate;
- Anul 2013: 2213 dosare înregistrate, 1781 dosare soluționate;
- Anul 2014: 2963 dosare înregistrate, 3022 dosare soluționate;
- Anul 2015: 3947 dosare înregistrate, 4024 dosare soluționate;
- Anul 2016 (ianuarie - septembrie): 3989 dosare înregistrate, 4226 dosare soluționate.

Prezenta strategie asigură implementarea prevederilor Convenției de la Istanbul, încorporând totodată recomandările specifice formulate în evaluarea privind implementarea Strategiilor Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței în Familie anterioare, precum și contribuțiile provenind de la alți reprezentanți ai societății civile care au participat la elaborarea acestui document. Aceste recomandări subliniază faptul că noul document strategic trebuie să fie unul comprehensiv și multidisciplinar, care să vizeze puterea executivă, legislativă și judecătorească, mediul academic, dar și autoritățile publice locale și societatea civilă.

Din perspectiva Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), România și-a asumat angajamentul și determinarea privind eliminarea discriminării față de femei și adoptarea măsurilor legislative și a altor măsuri necesare pentru eliminarea violenței de gen.

În cursul anului 2017, România a prezentat în fața Comitetului CEDAW Raportul Combinat 7 și 8 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor.

În acest context, angajamentul pentru respectarea prevederilor Convenției este reafirmat la nivel guvernamental, prin viziunea Programului de guvernare pentru perioada 2017-2020, din perspectiva căreia, egalitatea de gen reprezintă un domeniu prioritar în modelul social propus existând o secțiune distinctă dedicat acestui concept, respectiv Capitolul Politici publice în domeniul muncii și justiției sociale, Pct. 8 - Respect și demnitate pentru femei.

Comitetul CEDAW a apreciat în mod pozitiv reînființarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES) și demersurile privind elaborarea unei noi Strategii naționale privind egalitatea de șanse între femei și bărbați și violența domestică, în colaborare cu societatea civilă și instituțiile cu atribuții în domeniu, formulând astfel recomandări care au fost avute în

vedere la planificarea măsurilor și acțiunilor prevăzute în planul operațional de acțiuni pentru implementarea prezentei strategii.

Astfel, în urma prezentării Raportului Combinat 7 și 8, Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeii (CEDAW) a formulat Concluzii finale și recomandări legate de întărirea capacității instituționale a ANES privind resursele umane și financiare în vederea asigurării implementării prevederilor CEDAW și ale Legii nr. 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare, măsuri ce vor fi introduse în prezenta strategie.

Comitetul CEDAW a salutat elaborarea unor proiecte importante de acte normative care vizează armonizarea legislației naționale cu prevederile Convenției de la Istanbul și a recomandat statului român următoarele măsuri din aria violenței de gen, ce urmează a fi integrate în prezenta strategie și în planul operațional de acțiuni pentru implementarea strategiei naționale:

- a) Colectarea sistematică a datelor dezagregate cu privire la cazurile de violență de gen și discriminare împotriva femeilor precum și numărul de ordine de protecție și includerea acestor date în următorul raport periodic;
- b) Adoptarea pachetului legislativ care să abordeze toate formele de violență de gen, inclusiv violența în căsătorii și uniuni de facto în viața publică și privată, precum și violul marital și armonizarea legislației naționale privind violența împotriva femeilor cu Convenția de la Istanbul și să adreseze specific violența împotriva femeilor rome;
- c) Să introducă ordinele de protecție de urgență eliberate de poliție, în plus față de ordinele de protecție existente în instanță, să furnizeze rapid un temei juridic pentru emiterea ordinelor de protecție de urgență și să le aplice atât persoanelor căsătorite, cât și celor aflate în uniuni de facto;
- d) Să accelereze punerea în aplicare a inițiativelor poliției pentru a preveni retragerea plângerii de către victimă, introducerea urmăririi penale din oficiu pentru infracțiunile de violență împotriva femeilor pe criterii de gen și să se asigure că respectivele cazuri, inclusiv violența domestică, nu sunt supuse în niciun caz procedurilor de mediere;
- e) Să ușureze sarcina aducerii de probe de către victimele care solicită ordine de protecție, să garanteze punerea lor în aplicare de către poliție și instanțe, să garanteze accesul la asistență juridică gratuită în procedurile legate de ordinele de protecție, să consolideze colaborarea dintre poliție și asistenții sociali în investigarea cazurilor de violență pe criterii de gen împotriva femeilor și fetelor și să ia măsuri pentru a preveni în mod eficient încălcarea acestora și urmărirea victimei;
- f) Să instituie obligativitatea consolidării capacităților pentru judecători, procurori, avocați, ofițeri de poliție, asistenți sociali și profesioniști în domeniul sănătății, cu privire la aplicarea strictă a legislației care incriminează violența împotriva femeilor și la protocoalele referitoare la tratarea victimelor într-o manieră sensibilă cu privire la dimensiunea de gen și să facă publice procedurile standard referitoare la violența de gen împotriva femeilor;
- g) Să se asigure că femeile și fetele, victime ale violenței de gen, beneficiază de un acces liber și fără obstacole la asistența medicală și psihologică, la adăposturi sigure aflate la distanțe rezonabile față de agresor, precum și la servicii de consiliere și reabilitare, în toate regiunile din statul parte.

Toate aceste recomandări sunt transpuse în măsurile și acțiunile din Planul operațional de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice.

B. Evoluția cadrului strategic de reformă și dezvoltare în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice

În domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice, de la momentul reglementării domeniului prin Legea nr. 217/2003, republicată, cu modificările și completările ulterioare, au fost implementate următoarele politici publice:

- Strategia națională în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie și Planul de măsuri pentru implementarea acestora în perioada 2005 - 2007, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 686/2005. Principiile care au stat la baza elaborării acestei prime politici publice au avut în vedere stabilirea cadrului instituțional al sistemului de servicii sociale destinate prevenirii și combaterii violenței în familie, atât la nivel central, cât și la nivel local, precum și dezvoltarea capacității sistemului pentru abordarea multisectorială a problematicii violenței domestice. Obiective operaționale ale strategiei au vizat:
  - completarea și armonizarea cadrului legislativ existent în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în vederea integrării acestuia în ansamblul general al politicilor sociale;
  - dezvoltarea capacității autorităților publice, județene și locale, de identificare a problemelor sociale, de dezvoltare și implementare de politici, programe și proiecte în domeniu;
  - analiza cauzelor violenței în familie, a formelor de manifestare și a grupurilor și/sau domeniilor vulnerabile, în diferite tipuri de comunități (etnice, rurale/urbane etc.);
  - dezvoltarea unui sistem unitar de servicii sociale specifice domeniului prevenirii și combaterii violenței în familie, ținând cont de complexitatea fenomenului, precum și de nevoile specifice ale beneficiarilor, printr-o abordare sensibilă la diferențele culturale, de vârstă și gen;
  - crearea unui sistem informațional și informatic național de înregistrare și raportare a cazurilor de violență în familie;
  - determinarea necesarului de resurse financiare și umane în funcție de nevoile identificate, precum și identificarea surselor locale, naționale și internaționale posibil de mobilizat;
  - dezvoltarea resurselor umane în domeniu;
  - realizarea unei rețele de suport la nivel comunitar;
  - dezvoltarea de atitudini și comportamente non-violente pentru atingerea obiectivului "toleranță zero" față de violența în familie;
  - promovarea dialogului public în vederea conștientizării la nivelul societății românești a urmărilor negative ale violenței în familie;
  - dezvoltarea relațiilor de colaborare între statul român și statele sau organismele internaționale implicate în prevenirea și combaterea violenței în familie;
  - monitorizarea și evaluarea activităților întreprinse în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie.

- Strategia națională în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie pentru perioada 2013-2017 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013 - 2017, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1156/2012 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013-2017 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei Naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013 - 2017. Obiectivele operaționale ale strategiei au vizat:

- creșterea eficacității programelor de prevenire prin implementarea sistematică a măsurilor de prevenire în vederea reducerii toleranței față de violența în familie;
- dezvoltarea de atitudini și comportamente nonviolente pentru atingerea obiectivului "toleranță zero" față de violența în familie;
- îmbunătățirea cadrului legislativ actual și asigurarea implementării unitare a legislației prin adoptarea legislației secundare;
- întărirea capacității instituționale a autorităților administrației publice centrale și locale de gestionare a violenței în familie corelate cu violența asupra copilului;
- dezvoltarea unui sistem unitar de servicii sociale specializate în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și asigurarea calității acestora, printr-o abordare nediscriminatorie, în particular sensibilă la diferențele culturale, de vârstă și gen;
- crearea unui sistem informațional integrat de înregistrare, raportare și management al cazurilor de violență în familie și violență asupra copilului la nivel național;
- dezvoltarea și consolidarea competențelor profesionale ale resurselor umane existente în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie;
- dezvoltarea relațiilor de colaborare între partenerii interni și între statul român și statele sau organismele internaționale implicate în prevenirea și combaterea violenței în familie;
- monitorizarea și evaluarea activităților întreprinse în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie.

Cele două documente de politici publice au influențat în sens dinamic și pozitiv evoluția din acest domeniu specific prin realizarea următoarelor etape importante:

- înființarea în anul 2010 a compartimentelor cu atribuții exprese în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în cadrul direcțiilor generale de asistență socială și protecția copilului (DGASPC), în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 967/2010 pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 1.434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale direcției generale de asistență socială și protecția copilului;

- aprobarea Metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în cazurile de violență în familie și înființarea la nivelul județelor și sectoarelor municipiului București, a echipelor intersectoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie integrate cu violența asupra copilului, conform Hotărârii Guvernului nr. 49/2011 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în echipă multidisciplinară și în rețea în situațiile de violență asupra copilului și de

violență în familie și a Metodologiei de intervenție multidisciplinară și interinstituțională privind copiii exploatați și aflați în situații de risc de exploatare prin muncă, copiii victime ale traficului de persoane, precum și copiii români migranți victime ale altor forme de violență pe teritoriul altor state;

- introducerea "ordinului de protecție" ca măsură de protecție pentru victimă, prin care instanța poate să dispună, cu caracter limitat, una sau mai multe măsuri - obligații sau interdicții pentru agresor, măsuri menite să asigure victimei dreptul la demnitate și viață privată, conform Legii nr. 25/2012 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003;

- reglementarea unui termen de judecare, cu celeritate în termen de 72 de ore de la depunerea cererilor privind emiterea ordinelor de protecție, potrivit prevederilor Legii nr. 351/2015 privind modificarea art. 27 alin. (1) din Legea nr. 217/2003;

- comparativ cu anul 2013, la nivel național a crescut numărul de adăposturi pentru victimele violenței în familie. În prezent, la nivelul celor 41 de județe și 6 sectoare în București există un număr total de 95 servicii sociale, respectiv: 58 de centre care oferă găzduire, asistență și consiliere victimelor violenței în familie, din care 44 sunt centre de primire în regim de urgență și 14 sunt centre de recuperare. De asemenea, la nivel național, funcționează 35 de servicii în regim de zi, din care 22 sunt centre pentru prevenirea și combaterea violenței în familie și 13 sunt centre pentru servicii de informare și sensibilizare a populației. În județele Alba și Mureș funcționează două centre care oferă servicii destinate agresorilor familiali.

- organizarea de evenimente cu caracter anual în ciclul celor 16 zile de activism împotriva violenței asupra femeii, care urmează zilei de 25 noiembrie - Ziua internațională pentru eliminarea violenței împotriva femeilor;

- implementarea proiectului „Campania națională de conștientizare și informare publică privind violența în familie” de către ANES, în perioada aprilie 2015 - aprilie 2016, finanțat prin Programul RO 20 „Violența domestică și violență bazată pe deosebirea de sex”, prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009 - 2014;

- implementarea proiectului START - “O viață de calitate în siguranță!” POSDRU/170/6.3/s/146738 finanțat din Fondul Social European. Aria de intervenție a proiectului a avut acoperire națională în toate cele 8 regiuni (București-Ilfov, Centru, Nord-Est, Nord-Vest, Sud-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest, Oltenia-Vest), adresându-se inițial unui grup țintă de 11.150 persoane, din care: 5.050 persoane din grupuri vulnerabile (4.000 victime ale violenței domestice, 1.000 copii în situații de risc, 50 victime ale traficului de persoane), 1.000 femei informate cu privire la problematica prevenirii și combaterii violenței domestice și a traficului de persoane care să devină persoane de sprijin pentru victimele violenței domestice și ale traficului de persoane, 4.000 experți din cadrul structurilor publice care au responsabilități în prevenirea și combaterea violenței domestice și a traficului de persoane și/sau interacționează cu victime, 1100 specialiști din autoritățile publice care să fie formați în ocupația de expert în egalitate de șanse;

- înființarea unei linii telefonice de urgență - 0800 500 333, destinată victimelor violenței domestice, gratuită, anonimă, cu program continuu 24h/24h, 7 zile din 7;

- ratificarea Convenției de la Istanbul și elaborarea unui pachet legislativ necesar pentru implementarea acesteia care cuprinde următoarele acte normative: proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal; proiectul de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală; proiectul de

lege privind modificarea și completarea Legii nr. 202/2002; proiectul de lege privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003; proiectul de Ordin comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Justiției Sociale privind înființarea și funcționarea centrelor integrate de urgență în caz de violență sexuală.

- înființarea Comitetului Interministerial pentru Prevenirea și Combaterea Violenței în Familie și aprobarea înființării acestuia prin Memorandum de către Guvernul României la data de 05.10.2016. Înființarea acestui Comitet, cu rol consultativ în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, era absolut necesar în scopul asigurării unei coeziuni indispensabile a tuturor factorilor responsabili în ceea ce privește fundamentarea și aplicarea măsurilor complexe care rezultă din dispozițiile Convenției de la Istanbul.

CAPITOLUL III

Priorități, politici și cadru juridic existent

Strategia națională privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice este un document de politică publică care reglementează direcțiile majore de acțiune în sprijinul îmbunătățirii situației victimelor.

Prezenta strategie cuprinde principiile de acțiune, obiectivele generale și specifice relevante la nivel național. Totodată, documentul include aspecte practice și instrumente concrete de lucru utile pentru dezvoltarea planurilor de acțiune sectoriale, precum: inventarul privind măsurile preventive și de combatere obligatorii, indicatori de performanță asociați, structura standard a planului de acțiune, mecanismul de coordonare și monitorizare.

În baza consultării interinstituționale organizate cu ocazia elaborării acestei strategii va fi asigurată complementaritatea cu inițiativele strategice deja adoptate la nivel național cât și cu legislația în vigoare, stabilind măsuri destinate să reducă sau să contribuie la diminuarea actelor de violență în familie, să atenueze sentimentul de insecuritate al victimei, precum și să reducă riscul recidivei și facilitarea reintegrării sociale a persoanelor care au comis infracțiuni de violență domestică.

Cadrul legislativ:

- Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată, cu completările și modificările ulterioare;
- Legea nr. 30/2016 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011;
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu completările și modificările ulterioare;
- Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare privind Codul penal;
- Legea nr. 135/2010, cu modificările și completările ulterioare privind Codul de procedură penală;
- Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, cu modificările și completările ulterioare;

- Legea asistenței sociale nr. 292/2011, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 797/2017 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale serviciilor publice de asistență socială și a structurii orientative de personal;
- Hotărârea Guvernului nr. 49/2011 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în echipă multidisciplinară și în rețea în situațiile de violență asupra copilului și de violență în familie și a Metodologiei de intervenție multidisciplinară și interinstituțională privind copiii exploatați și aflați în situații de risc de exploatare prin muncă, copiii victime ale traficului de persoane, precum și copiii români migranți victime ale altor forme de violență pe teritoriul altor state;
- Legea nr. 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr.118/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr.197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 867/2015 pentru aprobarea Nomenclatorului serviciilor sociale, precum și a regulamentelor-cadru de organizare și funcționare a serviciilor sociale, cu modificările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 978/2015 privind aprobarea standardelor minime de cost pentru serviciile sociale și a nivelului venitului lunar pe membru de familie în baza căruia se stabilește contribuția lunară de întreținere datorată de către susținătorii legali ai persoanelor vârstnice din centrele rezidențiale;
- Hotărârea Guvernului nr. 177/2016 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați;
- Ordinul ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr. 1875/2016 privind aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați;
- Ordinul ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr. 2126/2014 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate, precum și pentru serviciile acordate în comunitate, serviciilor acordate în sistem integrat și cantinelor sociale;
- Ordinul ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice nr. 1343/2015 privind aprobarea Instrucțiunilor de completare a fișelor de autoevaluare pentru serviciile din domeniul protecției victimelor violenței în familie;
- Ordinul ministrului muncii, solidarității sociale și familiei nr. 383/2004 privind aprobarea standardelor de calitate pentru serviciile sociale din domeniul protecției victimelor violenței în familie;
- Ordinul ministrului administrației și internelor, al ministrului muncii, solidarității sociale și familiei și al ministrului sănătății nr. 304/385/1.018/2004 privind aprobarea Instrucțiunilor de organizare și funcționare a unităților pentru prevenirea și combaterea violenței în familie;

- Ordinul ministrului muncii, solidarității sociale și familiei, al ministrului administrației și internelor și al ministrului sănătății nr. 384/306/993/2004 pentru aprobarea Procedurii de conlucrare în prevenirea și monitorizarea cazurilor de violență în familie.

La nivel internațional și european, preocuparea pentru apărarea și dezvoltarea drepturilor omului și libertăților sale fundamentale s-a materializat de-a lungul timpului prin elaborarea unor numeroase instrumente juridice internaționale, esențiale pentru promovarea principiului egalității de șanse între femei și bărbați iar violența domestică și violența împotriva femeilor sunt circumscrise în această arie de reglementare. În același sens, există o serie de recomandări internaționale care plasează violența domestică în contextul practicilor și politicilor din sfera sănătății publice și luptei împotriva tratamentelor discriminatorii, respectiv:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene;
- Carta Națiunilor Unite - 24 octombrie 1945;
- Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite în 1979 și ratificată de România în 1982;
- Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele membre nr. R(85)4 cu privire la violența în familie;
- Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele membre nr. R(87)21 privind asistența victimelor și prevenirea victimizării;
- Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989;
- Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele membre R (90)2 privind măsurile sociale referitoare la violența în familie;
- Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 23 februarie 1994;
- Declarația și Platforma de acțiune adoptate la Beijing, în cadrul Conferinței Mondiale asupra Femeilor, septembrie 1995;
- Recomandarea Consiliului Europei nr. R (2002)5 privind protecția femeilor contra violenței;
- Rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite nr. 61/143 privind intensificarea eforturilor în vederea eliminării tuturor formelor de violență împotriva femeilor din 19 decembrie 2006;
- Rezoluția Consiliului Europei nr. R (2007) 1582 "Parlamentele unite în combaterea violenței domestice împotriva femeilor";
- Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 26 septembrie 2007;
- Rezoluția Parlamentului European din 26 noiembrie 2009 referitoare la eliminarea violenței împotriva femeilor (2010/C 285 E/07);

- Rezoluția Parlamentului European din 5 aprilie 2011 referitoare la prioritățile și structura unui nou cadru al politicii Uniunii Europene de combatere a violenței împotriva femeilor (2010/2209(INI));
- Rezoluția Parlamentului European din 25 februarie 2014 privind recomandările adresate Comisiei în legătură cu combaterea violenței împotriva femeilor (2013/2004 (INL));
- Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Council of Europe Treaty Series - No. 210/2011), ratificată de către România în anul 2016;
- Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului;
- Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității;
- Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție;
- Regulamentul (UE) nr. 606/2013 a Parlamentului European și al Consiliului din 12 iunie 2013 privind recunoașterea reciprocă a măsurilor de protecție în materie civilă.

CAPITOLUL IV

Definirea problemei

Problematika plurivalentă din domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice poate fi concentrată pe o serie de direcții de acțiune necesare, atât pe direcția îmbunătățirii și consolidării cadrului legal aplicabil în domeniu cât și pe reglementarea unor măsuri adecvate de sprijin și protecție pentru victime, dar și a măsurilor necesare pentru prevenirea violenței domestice și a recidivei, inclusiv a măsurilor orientate pe intervenție în cazul agresorilor.

Prin prisma implementării Convenției de la Istanbul, ulterior adoptării legislației primare necesare, este necesară elaborarea actelor normative de la nivelul legislației secundare și terțiare care să asigure instrumente de lucru, proceduri și metodologii concrete care să sprijine realizarea sarcinilor și atribuțiilor pentru toți specialiștii din domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice. Această dezvoltare a cadrului legal trebuie să fie dublată de formarea și pregătirea necesară și adaptată pentru intervenția diferitelor categorii de specialiști.

În ceea ce privește măsurile de sprijin și protecție, datele statistice relevă necesitatea creării și dezvoltării unor servicii sociale suficiente cât și a unor servicii specializate, dezvoltate într-o distribuție geografică adecvată nevoilor identificate și care să asigure acces facil și asistență tuturor victimelor.

Totodată, este necesară identificarea unor mijloace de monitorizare reală a respectării ordinelor de protecție și elaborarea unor măsuri cu caracter disuasiv în ceea ce privește aplicarea unor pedepse pentru agresorii care încalcă ordinul de protecție, în scopul de a înlătura starea de nesiguranță a victimei și a evita situațiile dramatice soldate cu decesul acesteia.

De asemenea, una dintre problemele constante este nivelul scăzut de încredere în capacitatea de intervenție a organelor de poliție (ex: nivel scăzut de raportare a faptelor de violență domestică, retragerea plângerilor).

Din analiza prevederilor legale în vigoare rezultă faptul că nu există suficiente măsuri de prevenire și combatere a violenței domestice care să răspundă nevoii de securitate pentru victimă (ex: victima trăiește cu teama de a părăsi domiciliul, de a frecventa unități de învățământ sau locul de muncă și este expusă și lipsită de sprijin și de apărare în fața pericolului, etc). Adeseori, victimele se confruntă cu lipsa unui orizont sigur și concret față de problemele multiple pe care le-ar întâmpina la despărțirea definitivă de agresor: părăsirea locuinței vis-a-vis de identificarea unei alte locuințe și plata chiriei, identificarea unui alt loc de muncă, asigurarea necesarului pentru subzistență pentru ea și, după caz, pentru copiii săi, identificarea unor noi instituții de învățământ pentru copii). În prezent, nu există servicii sociale care să răspundă nevoii victimei de a-și dobândi independența și de a-și reconstrui o nouă viață, în situația în care se separă definitiv de agresor. Multe dintre victime sunt afectate de lipsa de încredere în forțele proprii și în ceea ce privește obținerea independenței economice și asigurarea nevoilor de subzistență pentru ea însăși și copiii săi prin forțe proprii (ex: în multe cazuri nivel scăzut de educație, statut de “femeie casnică”, lipsa unei formări profesionale).

O problemă esențială este cea a instituirii unor măsuri de protecție în regim de urgență (ex: este necesară emiterea unui ordin de protecție provizoriu, în regim de urgență, aplicabil imediat și la fața locului de către polițist în situațiile de pericol iminent).

Un aspect deficitar în aplicarea măsurilor de protecție continuă să fie lipsa de informare cu privire la prevederile legale, mijloace de intervenție, servicii sociale existente (ex: multe dintre victime nu știu despre existența ordinului de protecție și despre cum pot obține un asemenea ordin).

Totodată, se constată faptul că nivelul de toleranță al opiniei publice față de faptele de violență domestică se menține la cote ridicate, în pofida derulării unor numeroase campanii și acțiuni în ultimii ani în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice. La acest element transversal se adaugă și nivelul foarte scăzut de implicare și responsabilizare al reprezentanților autorităților administrației publice locale și ai comunităților și inexistența unor forme de dialog și de colaborare între comunități și/sau la nivelul comunităților.

CAPITOLUL V

Obiectivele strategiei

Obiective generale

I. Consolidarea cadrului legislativ din domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice

II. Dezvoltarea unor măsuri adecvate de sprijin și protecție pentru victime

III. Prevenirea violenței domestice și a recidivei acesteia precum și a violenței sexuale

IV. Monitorizarea și evaluarea activităților întreprinse în vederea prevenirii și combaterii violenței domestice

Obiective specifice

1. Îmbunătățirea cadrului legislativ actual și asigurarea implementării unitare a legislației primare prin adoptarea legislației secundare și terțiare
2. Dezvoltarea serviciilor sociale adecvate nevoilor identificate și care să asigure acces facil, asistență de calitate tuturor victimelor și măsuri pentru agresori
3. Dezvoltarea și consolidarea competențelor profesionale prin formarea și pregătirea necesară și adaptată pentru intervenția diferitelor categorii de specialiști
4. Întărirea capacității instituționale a autorităților administrației publice centrale și locale de gestionare a violenței domestice
5. Dezvoltarea relațiilor de colaborare între partenerii interni și între statul român și statele sau organismele internaționale implicate în prevenirea și combaterea violenței domestice
6. Creșterea eficacității măsurilor de prevenire a violenței domestice și a recidivei acesteia
7. Dezvoltarea de atitudini și comportamente nonviolente pentru atingerea obiectivului ”toleranță zero” față de violența domestică
8. Raportarea anuală a gradului de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice
9. Evaluarea finală a Pilonului Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice.

CAPITOLUL VI

Principii generale

Fiecare măsură cuprinsă în prezenta strategie și în planul de acțiune se subsumează următoarelor principii:

- a) Principiul legalității presupune desfășurarea activităților de prevenire și combatere a violenței domestice potrivit prevederilor Constituției și legislației naționale în materie, precum și prevederile acordurilor și altor documente juridice internaționale la care România este parte ;
- b) Principiul respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale care presupune respectarea demnității, vieții și securității personale în implementarea măsurilor de prevenire și combatere a violenței domestice;
- c) Principiul nediscriminării și egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați - impune actorilor care gestionează cazurile de violență domestică adoptarea unui comportament corect, imparțial și nediscriminatoriu, fără deosebire de rasă, sex, religie, naționalitate, apartenență politică, avere sau origine socială, față de toți cetățenii;
- d) Principiul intervenției imediate și al celerității în instrumentarea cazurilor de violență domestică; presupune abordarea imediată a tuturor victimelor aflate în situație de risc și adaptarea intervenției la nevoile acestora;
- e) Principiul prevenirii săvârșirii actelor de violență domestică, care presupune realizarea unor acțiuni cu caracter preventiv atât la nivel primar, cât și în limitarea recidivei

- f) Principiul securizării și protecției victimei garantează intervenția, în limita cadrului legal, prin acțiuni care să asigure inclusiv protecția fizică a victimei și centrarea pe nevoile sale și implicarea activă a acesteia în toate deciziile ce o privesc;
- g) Principiul responsabilizării agresorului presupune măsuri de conștientizare a agresorului în vederea propriei reabilitări și reinsertii sociale pe baza promovării unor relații sociale pozitive bazate pe comportament non-violent și acceptării diversității;
- h) Principiul subsidiarității, potrivit căruia, în situația în care persoana sau familia nu își poate asigura integral nevoile sociale, trebuie să intervină colectivitatea locală și structurile ei asociative și, doar în mod complementar, statul;
- i) Principiul proximității, potrivit căruia serviciile sunt organizate cât mai aproape de victimă/agresor, pentru facilitarea accesului și menținerea beneficiarului cât mai mult posibil în propriul mediu de viață;
- j) Principiul prevenirii revictimizării presupune măsuri de limitare a intervențiilor repetate legate de situația de violență la care a fost supusă victima;
- k) Principiul finanțării adecvate care presupune utilizarea responsabilă a resurselor financiare alocate pentru implementarea măsurilor identificate pentru atingerea obiectivelor de reducere a violenței domestice;
- l) Principiul abordării integrate presupune coordonarea și cooperarea între toate instituțiile implicate, practicile și procedurile în domeniul prevenirii, monitorizării și combaterii violenței domestice, precum și cele de implementare a măsurilor de asistență socială vor avea la bază o viziune și o concepție unitară, cu accent pe parteneriat și colaborarea în rețea;
- m) Principiul parteneriatului public-privat recunoaște importanța implicării societății civile în activitățile concrete de implementare a măsurilor de prevenire și combatere a violenței domestice și încurajarea acesteia în cooptarea serviciilor de asistență și sprijin acordate de organizații nonguvernamentale.

CAPITOLUL VII

Direcții de acțiune

Pentru anii 2018 - 2021, Ministerul Muncii și Justiției Sociale prin Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați și-a propus atingerea următoarelor direcții de acțiune, ținând cont de măsurile prevăzute obiectivele generale și specifice prevăzute de prezenta strategie, respectiv:

- dezvoltarea capacității autorităților administrației publice locale de a interveni în prevenirea și combaterea violenței domestice;
- implementarea la nivel național a Sistemului informațional unic integrat de înregistrare, raportare și management al cazurilor de violență domestică;
- creșterea eficienței în combaterea infracțiunilor de violență domestică;
- stimularea instituțiilor cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice în vederea derulării în parteneriat de acțiuni de prevenire a fenomenului violenței domestice;

- formarea profesională continuă a specialiștilor care activează în domeniul violenței domestice (de exemplu: asistent social, polițist, medic/medic legist, psiholog, procuror, judecător);
- reabilitarea victimei și/sau a agresorului domestic care a fost supus unor proceduri judiciare în materie penală și față de care au fost pronunțate măsuri sau pedepse neprivative de libertate, prin activități integrate și complementare, de informare, consiliere, psihoterapie și alte terapii, derulate în scopul creșterii autonomiei și conștientizării valorii sociale a individului, a dezvoltării responsabilității și redobândirii abilităților sociale;
- continuarea procesului de finanțare pentru înființarea de noi unități de prevenire și combatere a violenței domestice.
- formarea profesională continuă a specialiștilor care activează în domeniul violenței domestice (de exemplu: asistent social, polițist, medic/medic legist, psiholog, procuror, judecător, precum și specialiști care intervin în faza de punere în executare a hotărârilor organelor judiciare);
- dezvoltarea capacității autorităților administrației publice locale de a interveni în prevenirea și combaterea violenței domestice;
- creșterea eficienței în combaterea infracțiunilor de violență domestică;
- stimularea instituțiilor cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice în vederea derulării în parteneriat de acțiuni de prevenire a fenomenului violenței domestice;
- implementarea la nivel național a Sistemului informațional unic integrat de înregistrare, raportare și management al cazurilor de violență domestică.;

CAPITOLUL VIII

Rezultate așteptate și indicatori. Măsuri specifice pentru implementarea obiectivelor strategiei și indicatori de rezultat

Ca urmare a implementării eficiente a prezentei Strategii în perioada 2018 - 2021, vor fi atinse următoarele rezultate la nivel național:

I. CONSOLIDAREA CADRULUI LEGISLATIV DIN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII VIOLENȚEI DOMESTICE

Îmbunătățirea cadrului legislativ actual și asigurarea implementării unitare a legislației primare prin adoptarea legislației secundare și terțiare.

a) Consolidarea cadrului legislativ național, inclusiv pentru a proteja femeile cu dizabilități împotriva tuturor formelor de violență domestică

Indicatori:

- Pachet legislativ care cuprinde proiectele de acte normative necesare implementării Convenției de la Istanbul, respectiv: proiectul de lege privind modificarea și completarea Legii nr. 202/2002, proiectul de lege privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003, elaborat și transmis spre aprobare;
- b) Revizuirea standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate prevenirii și combaterii violenței domestice și elaborarea de standarde pentru serviciile care nu au astfel de standarde.

Indicatori:

- Standarde minime de calitate cu caracter unitar în vederea alinierii la celelalte standarde existente în domeniul serviciilor sociale, sistematizate, actualizate și corelate cu dinamica prevederilor legale specifice precum și cu simplificarea documentației;

- Ordin al ministrului muncii și justiției sociale nr..../data... privind aprobarea standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate prevenirii și combaterii violenței domestice, elaborat și adoptat.

c) Elaborarea și aprobarea Programelor de interes național în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice. Înființarea și susținerea serviciilor sociale destinate atât victimelor violenței domestice cât și agresorilor

Indicatori:

- creșterea gradului de siguranță pentru victime și diminuarea riscului de revictimizare, îmbunătățirea nivelului de gestionare a comportamentului și prevenirea recidivei în cazul agresorilor, sincronizarea, eficientizarea și profesionalizarea serviciilor de prevenire, intervenție și monitorizare în cazurile de violență domestică;

d) Asigurarea cadrului legal necesar reglementării prezentării în domeniul audio- vizual a faptelor grave de violență domestică

Indicatori:

- modalități de prezentare a faptelor grave de violență domestică reglementate, respectiv orar de difuzare, codare sau sisteme de acces condiționat, alese astfel încât să se asigure faptul că minorii din zona de transmisie, în situații normale, nu pot auzi sau vedea emisiunile respective. reglementarea modalității de prezentare a faptelor grave de violență domestică, respectiv alegerea unui orar de difuzare, codare sau sisteme de acces condiționat, prin care se asigură faptul că minorii din zona de transmisie, în situații normale, nu pot auzi sau vedea emisiunile respective;

- mesaje sociale obligatorii referitoare la serviciile sociale existente/sancțiunile pentru agresori, difuzate în cadrul prezentării faptelor de violență domestică;

- proiect de hotărâre/lege elaborat.

e) Asigurarea de asistență și consultanță în vederea evaluării nevoilor de servicii la nivelul tuturor județelor

Indicatori:

- îmbunătățirea sistemului de evaluare a nevoilor de servicii la nivelul județelor;

- elaborarea unui studiu privind evaluarea nevoilor de servicii la nivelul tuturor județelor.

f) Elaborarea și implementarea standardului privind managementul de caz în domeniul protecției victimelor violenței domestice

Indicatori:

- Elaborarea unui ordin MMJS pentru aprobarea Standardului privind managementul de caz în domeniul protecției victimelor violenței domestice.

II. DEZVOLTAREA UNOR MĂSURI ADECVATE DE SPRIJIN ȘI PROTECȚIE PENTRU VICTIME

1. Dezvoltarea serviciilor sociale adecvate nevoilor identificate și care să asigure acces facil, asistență de calitate tuturor victimelor și măsuri pentru agresori

a) Dezvoltarea rețelei de locuințe protejate pentru victimele violenței domestice, adaptate inclusiv nevoilor persoanelor cu dizabilități

Indicatori:

- locuințe protejate înființate și funcționale - 20 de locuințe protejate.

b) Organizarea de centre de asistență pentru agresori la nivel regional și extinderea rețelei de servicii

Indicatori:

- centre de asistență pentru agresori reabilitare/construite, dotate și cu personal de specialitate angajat, pe nivele regionale - 8 centre de asistență pentru agresori

c) Elaborarea și implementarea unor metodologii și proceduri de lucru adresate profesioniștilor care intervin în prevenirea și intervenția în cazurile de violență domestică

Indicatori:

- numărul de metodologii și proceduri de lucru conforme cu legislația în vigoare și cu specificul fiecărei instituții implicate în prevenirea și intervenția în cazurile de violență domestică elaborate și implementate;

d) Dezvoltarea rețelei de centre integrate de criză pentru situațiile de viol adaptate inclusiv nevoilor persoanelor cu dizabilități

Indicatori:

- crearea centrelor integrate de criză pentru situațiile de viol - 8 centre integrate de criză pentru situațiile de viol;

- asigurarea de kit-uri de prelevare a mostrelor biologice asigurate - 150/an;

- încheierea de protocoale de colaborare;

- elaborarea de metodologii și proceduri de lucru conforme cu legislația în vigoare.

e) Inițierea unei cooperări și realizarea schimbului de bune practici în ceea ce privește programele de intervenție și de tratament pentru agresori

Indicatori:

- diseminarea exemplilor de bune practici în ceea ce privește programele de lucru cu agresorii;

- elaborarea de metodologii/proceduri de lucru conforme cu legislația în vigoare.

2. Dezvoltarea și consolidarea competențelor profesionale prin formarea și pregătirea necesară și adaptată pentru intervenția diferitelor categorii de specialiști

a) Îmbunătățirea cadrului metodologic și a competențelor tehnice a profesioniștilor implicați în prevenirea și combaterea violenței domestice

Indicatori:

- numărul de ghiduri practice elaborate;
- numărul de proiecte de cercetare transnaționale (europene și internaționale) în care sunt implicați specialiștii din instituțiile competente;
- numărul de proceduri de lucru și metodologii privind măsurile de prevenire a cazurilor de violență domestică, revizuite sau elaborate;
- numărul de evenimente organizate pe teme specifice;
- numărul de participanți la evenimente;
- numărul de materiale informative elaborate;

b) Formarea profesională a asistenților sociali în domeniul violenței domestice și egalității de gen

Indicatori:

- numărul și ponderea asistenților sociali din instituții formați în domeniul violenței domestice și egalității de gen.

c) Specializarea personalului implicat în investigarea cauzelor penale și verificările cauzelor civile cu autorii infracțiunilor de violență domestică

Indicatori:

- numărul de polițiști care participă la cursuri de formare continuă precum și la campanii de informare - sensibilizare;
- numărul de ghiduri practice privind situațiile de violență domestică elaborate;
- numărul și ponderea personalului implicat în investigarea cauzelor penale cu autorii infracțiunilor conexe cu violența domestică.

d) Asigurarea cadrului metodologic pentru punerea în aplicare a ordinului de protecție în regim de urgență

Indicatori:

- numărul de măsuri și norme metodologice privind emiterea ordinelor de protecție în regim de urgență adoptate;
- dezvoltarea unui sistem de monitorizare a ordinelor de protecție și a ordinelor de protecție în regim de urgență prin intermediul mijloacelor electronice/supravegherea și monitorizarea electronică;
- polițiști care participă la cursuri de formare continuă pentru punerea în aplicare a ordinului de protecție în regim de urgență;
- organizarea unui seminar/conferință organizat cu privire la experiența spaniolă - Ombudsman.

3. Întărirea capacității instituționale a autorităților administrației publice centrale și locale de gestionare a violenței domestice

a) Creșterea capacității de elaborare și implementare a politicilor de prevenire și combatere a fenomenului violenței domestice și management performant

Indicatori:

- numărul de personal central și local format pentru creșterea capacității administrative;
- numărul de analize/studii/evaluări/rapoarte elaborate pentru fundamentarea politicii de prevenire și combatere în domeniul violenței domestice;
- numărul de planuri de acțiune județene de asistență și protecție a victimelor violenței domestice implementate.

b) Îmbunătățirea capacității de management și intervenție în cazurile de violență domestică

Indicatori:

- acțiuni privind transferul de bune practici și cooperare care să asigure, conform art. 11 din Convenția de la Istanbul, platforma necesară pentru colectarea de date și cercetare;

c) Îmbunătățirea sistemului informațional în domeniul violenței domestice pentru a asigura gestionarea cazurilor de violență domestică

Indicatori:

- elaborarea unei proceduri comune de lucru la nivel interinstituțional privind raportarea, colectarea și monitorizarea datelor în domeniul violenței domestice.

d) Implicarea Comisiilor județene și a municipiului București în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (COJES-urilor) în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați și violenței domestice

Indicatori:

- elaborarea unei metodologii de lucru elaborată pentru Comisiile județene și a municipiului București în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați
- pregătirea reprezentanților COJES pregătiți în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați și violenței domestice

e) Înființarea și întărirea rolului echipelor intersectoriale locale mobile de intervenție de urgență, la nivel județean/local în domeniul violenței domestice

Indicatori:

- numărul echipelor intersectoriale locale mobile de intervenție de urgență constituite și funcționale, care să lucreze interdisciplinar, să colaboreze și să se găsească într-un permanent schimb de informații raportat la cazurile instrumentate.

f) Stimularea promovării egalității de șanse pe piața muncii prin dezvoltarea de competențe antreprenoriale și manageriale ale femeilor, victime ale violenței domestice

Indicatori:

- elaborarea și derularea unui proiect cu titlul „Pachet complex de formare antreprenorială pentru incluziunea socială a femeilor, victime ale violenței domestice”, care are ca scop promovarea unui rol activ pentru femeile victime ale violenței domestice, prin sprijinirea acestora în inițierea și gestionarea unei afaceri și proiecte comunitare.

4. Dezvoltarea relațiilor de colaborare între partenerii interni și între statul român și statele sau organismele internaționale implicate în prevenirea și combaterea violenței domestice

a) Promovarea valorilor non-violenței în țară și în străinătate prin participarea la acțiuni de cooperare la nivel internațional.

Indicatori:

- realizarea schimbului de bune practici în vederea implementării programelor și politicilor publice de prevenire și combatere a fenomenului violenței domestice.

b) Derularea unor activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice și violenței de gen, din perspectiva preluării de către România a Președinției Consiliului European în anul 2019.

Indicatori:

- realizarea unor activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice și violenței de gen (conferință la nivel înalt, seminar european/internațional, mese rotunde) în contextul preluării de către România a președinției Consiliului Uniunii Europene în anul 2019, la care vor fi invitate să participe instituții și organisme interne și internaționale din domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice și violenței de gen;

- realizarea schimbului de bune practici la nivel de experți

III. PREVENIREA VIOLENȚEI DOMESTICE ȘI A RECIDIVEI ACESTEIA PRECUM ȘI A VIOLENȚEI SEXUALE

1. Creșterea eficacității măsurilor de prevenire a violenței domestice și a recidivei acesteia

a) Derularea de campanii de conștientizare, organizare de dezbateri publice periodice și promovarea bunelor practici în domeniu

Indicatori:

- numărul de evenimente organizate în parteneriat cu autoritățile publice și cu reprezentanții societății civile.

2. Dezvoltarea de atitudini și comportamente nonviolente pentru atingerea obiectivului "toleranță zero" față de violența domestică

a) Desfășurarea unor programe educative pentru părinți și copii, în vederea prevenirii violenței domestice, inclusiv prin parteneriate școală-comunitate-familie

Indicatori:

- număr de protocoale de colaborare încheiate între instituțiile implicate;

- număr de programe desfășurate;
- număr de participanți.

b) Creșterea gradului de informare, conștientizare și responsabilizare a populației

Indicatori:

- număr de campanii de informare și/sau educare implementate;
- număr de beneficiari.

c) Dezvoltarea unui răspuns pro-activ și preventiv al școlilor la problema violenței domestice

Indicatori:

- număr de programe de educație pentru tineri; mobilizarea suportului profesioniștilor, părinților, studenților și elevilor, al administrației publice pentru prevenirea acestui fenomen.

d) Schimbarea modalităților de abordare/mediatizarea faptelor de violență domestică

Indicatori:

- realizarea unei campanii de comunicare și informare în vederea prevenirii actelor de violență domestică; schimbarea modalităților de abordare a temelor de violență domestică de către jurnaliști și ziariști semnatari ai reportajelor, articolelor și documentarelor efectuate;
- elaborarea unui ghid de bune practici pentru jurnaliști și ziariști referitor la modalitățile de prezentare a infracțiunilor de violență domestică și mediatizarea acestora în mass-media și mediul online.

e) Elaborarea unei strategii naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale

Indicatori:

- elaborarea și adoptarea unei Strategii naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale și a planului operațional aferent.

IV. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA ACTIVITĂȚILOR ÎNTREPRINSE ÎN VEDEREA PREVENIRII ȘI COMBATERII VIOLENȚEI DOMESTICE

1. Raportarea anuală a gradului de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice

a) Monitorizarea măsurilor cuprinse în Planul operațional de acțiuni

Indicatori:

- elaborarea unei proceduri de raportare și monitorizare a datelor;
- elaborarea unui raport anual privind gradul de implementare a activităților asumate în cadrul Pilonului Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice.

2. Evaluarea finală a Pilonului Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice

a) Realizarea unei analize privind îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice 2018-2021- Pilonul Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice

Indicatori:

- elaborarea unei analize privind îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice 2018-2021- Pilonul Prevenirea și Combaterea Violenței Domestice.

CAPITOLUL IX

Finanțare

Activitățile în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice se finanțează conform prevederilor legale în vigoare din următoarele surse:

a) bugetul de stat;

b) bugetele fondurilor provenite din credite externe contractate sau garantate de stat și a căror rambursare, dobânzi și alte costuri se asigură din fonduri publice;

c) bugetele fondurilor externe nerambursabile;

d) bugetele locale ale județelor, respectiv ale sectoarelor municipiului București, precum și ale municipiilor, orașelor și comunelor;

Proiecțiile bugetare de susținere a măsurilor prevăzute în planul anual de acțiune în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice sunt elaborate în fiecare an pentru anul următor și reprezintă o condiționalitate a implementării strategiei.

CAPITOLUL X

Proceduri de monitorizare, evaluare

Activitățile de monitorizare se vor desfășura pe toată perioada de implementare și vor include atât colectarea, prelucrarea și analiza datelor de monitorizare, progresele înregistrate în implementarea strategiei, identificarea și corectarea problemelor practice apărute în aplicarea politicilor și normelor antiviolență domestică, precum și creșterea gradului de cunoaștere, înțelegere și implementare a măsurilor de prevenire și combatere a fenomenului violenței domestice. În conformitate cu prevederile Legii nr. 217/2003, republicată, cu modificările și completările ulterioare și Legii 202/2002, republicată, cu modificările și completările ulterioare și cu legislația secundară în domeniu, implementarea prezentei Strategii și a Planului operațional de acțiuni pe perioada 2018 - 2021 se va realiza de către Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați. Stadiul implementării Strategiei va fi evaluat pe baza unor rapoarte de monitorizare, elaborate anual, de către ANES, în urma raportărilor efectuate de către toate instituțiile cu responsabilități în domeniu. Autoritățile și instituțiile publice cu responsabilități în implementarea Planului operațional de acțiuni pe perioada 2018- 2021 vor elabora și vor transmite un raport anual cu privire la stadiul de îndeplinire a acțiunilor care le revin potrivit domeniilor specifice de competență.

De asemenea, evaluarea impactului Strategiei se va realiza prin raportarea la indicatorii stabiliți în Planul operațional de acțiuni pentru perioada 2018 - 2021.

ANES va asigura mediatizarea Strategiei, precum și diseminarea informațiilor relevante și bunele practici identificate în domeniu.

CAPITOLUL XI

Etape ulterioare și instituții responsabile

În conformitate cu prevederile Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violentei în familie, republicată, cu modificările și completările ulterioare implementarea Strategiei pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței domestice se va realiza sub autoritatea și în coordonarea Ministerului Muncii și Justiției Sociale prin structurile de specialitate.